

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HELGE KLINT
&
J. LEISNER

DEN DANSKE HÆR

VI
9. APRIL 1940

FORLAGET SIXTUS
KØBENHAVN 1978

9. APRIL 1940

HELGE KLINT

VI

Forlaget SIXTUS
1978

INDHOLD

I	Mellem to verdenskrige	side	1
II	Danmark i mellemkrigstiden	"	5
III	De første krigsmåneder	"	9
IV	"Weserübung"	"	14
V	Ved grænsen 9.april	"	17
VI	Kapitulationen	"	22
VII	Efterskrift	"	25

Bilag: 1 "Weserübung"

- 2 Søgaardstyrkens besættelse
- 3 Tønderstyrkens tilbagegang
- 4 Dagsbefaling og udtalelse i Folketinget
- 5 Litteraturhenvisninger

I. MELLEM TO VERDENSKRIGE

Tyskland og Europa.

Året 1864 er blevet kaldt Europas skæbneår, fordi det betød, at England og Rusland ved at tillade udviklingen af et samlet, stærkt Tyskland overlod herredømmet over Europa til det europæiske centrum. Dette var ved 1. verdenskrigs udbrud blevet så stærkt, at en intervention fra USA var nødvendig, før de europæiske fløjmagter kunne vinde sejren.

Det tyske nederlag i 1918 fik af forskellige årsager ikke afgørende betydning for udviklingen i Europa i efterkrigstiden. Rusland var ved de store revolutioner 1917 i hvert fald foreløbig sat ud af spillet. USA vendte tilbage til isolationismen, og England ønskede fortsat efter krigen ikke at engagere sig for stærkt på det europæiske fastland, bl.a. på grund af dets vidtspændende globale forpligtelser. Samtidig måtte oprettelsen af en række ny, svage stater ved Tysklands østgrænse i virkeligheden betyde en styrkelse af Tysklands stilling. Denne potentielle tyske styrke blev desto farligere derved, at Versailles-freden juni 1919 af flertallet af det tyske folk blev opfattet som et overgreb.

Utilfredsheden gjaldt især traktatens § 231, der fastslog Tysklands ansvar for krigen og begrundede meget store allierede erstatningskrav på Tyskland, som hverken kunne eller ville honorere dem. Spørgsmålet om de tyske erstatningsbetalinger bidrog i høj grad til at gøre de politiske som de økonomiske konjunkturer uvisse. Især Frankrig brugte erstatningskravene til at forsøge at holde Tyskland nede politisk. Først da Ruhrbesættelsen 1923-24 havde vist, at den hårde politik hverken forbedrede fransk økonomi eller sikkerhed, men tværtimod fremmede radikale bevægelser i Tyskland (nazisternes ølstuekup, november 1923), blev denne politik opgivet. I stedet udvikledes en "forsoningspolitik", der kulminerede i Locarno-aftalerne i oktober 1925, ifølge hvilke Tyskland, Belgien og Frankrig gensidig garanterede hinandens grænser med England og Italien som garantimagter.

Selvom de økonomiske konjunkturer forbedredes efter 1924, var usikkerheden i Tysklands økonomi fortsat det fremherskende træk.

Depression og nazisme.

Omslaget kom med Wall-Street-krakket i USA i oktober 1929, der medførte en øjeblikkelig standsning af den amerikanske långivning til Tyskland, der således blev revet med af den amerikanske depression og så sig nødsaget til på ny at standse sine betalinger, hvilket igen fik konsekvenser for de øvrige europæiske stater. Krisen blev hurtigt verdensomspændende og overalt blev konsekvenserne arbejdsløshed og social nød, omend Tyskland blev hårdest ramt, med en hær af arbejdsløse på 6,5 mill. mand. Følgen var at yderpartierne - kommunister og nazister - fik voldsomt øget tilslutning ved rigsdagsvalgene, og også gadebilledet blev domineret af de to partiers "stormtropper", "ungdomsafdelinger" etc. Resultatet blev et politisk dødvande, hvor skiftende kanslere forsøgte at regere i kraft af undtagelseslove, uden dog at være i stand til effektivt at bekæmpe krisen.

Præsident var på dette tidspunkt Hindenburg, den berømte feltherre fra 1. verdenskrig, opstillet og valgt i 1925 af de højreorienterede partier, hvem han dog ved sin parlamentariske korrekte holdning var blevet en skuffelse, hvorfor han i 1932 vragedes af højre til fordel for national-socialisternes leder Hitler, og til gengæld blev venstrepartiernes kandidat, hvis tur det nu var til at blive skuffet. Hindenburg lod - som et

resultat af en indviklet "korridorpolitik" den 30. januar 1933 Hitler udnævne til rigskansler, og muliggjorde det således for nazisterne ved en "legal revolution" at overtage det statslige magtapparat og gennem en hårdhændet "Gleichschaltung" at nazificere den tyske stat. Efter Hindenburgs død i 1934 stod Hitler ubestridt som rigets "Führer und Reichskanzler".

Den nazistiske udenrigspolitik.

Udlandets reaktion på den nazistiske magtovertagelse blev til en begyndelse afventende, næsten positiv. Nok hørte man om forskellige misligheder, og ubehagelig måtte også Tysklands udtræden af Folkeforbundet, og sammenbruddet af nedrustningsforhandlingerne, lige såvel som det definitive ophør af erstatningsbetalingerne virke. Mere heftede man sig imidlertid ved Hitlers "resultater": Arbejdsløsheden blev tilsyneladende overvundet og en vis økonomisk og politisk stabilitet tilvejebragt. Endvidere lagde Hitler ved talrige lejligheder et bevidst fredeligt sindelag for dagen, der fik mange til at overse eller fejlvurdere handlinger, der unægtelig kunne tyde på en bagvedliggende, alt andet end fredelig holdning.

Allerede før magtovertagelsen havde Hitler nedfældet sit udenrigspolitiske program i "Mein Kampf", nationalsocialismens ideologiske hovedskrift. Heri aftegnedes en klar ekspansionspolitisk linie med hovedvægten lagt på nødvendigheden af at etablere et tysk "Lebensraum" mod øst - i Ukraine, begrundet dels i, at her lå den eneste realiserbare mulighed for en tysk ekspansion, dels i at slaverne var "Untermenschen", der måtte vige pladsen for det tyske "herrefolk", og dels også i den nazistiske bevægelses proklamerede korstog mod den "jødiske" bolchevisme. Dette sidste var i mange vestlige statsmænds øjne et stærkt forsonende træk ved nazismen. Andre steder i "Mein Kampf", der på intet punkt når frem til en genarbejdet udenrigspolitisk helhedsplan, betones den gamle modsætning til Frankrig nok så stærkt, medens Italien og England fremhæves som naturlige forbundsfæller i denne kamp. En del af disse udenrigspolitiske planer er udløbere af de gamle pangermanske drømme fra 1800-tallet, men i den ny indramning, som de nazistiske raceteorier gav.

Uden for Tyskland blev "Mein Kampf" kun læst i meget ringe udstrækning, og for så vidt dens ideer blev kendte, bagatelliseredes de som ungdommelige, rabiante udslag hos en statsmand, der nu, da magtens tøjler var kommet ham i hænde, utvivlsomt ville vise en ganske anderledes moderat opførsel. Dette bevirkede en fundamental fejlvurdering af den nazistiske udenrigspolitik, så at Hitlers politiske skaktræk blev vurderede hver for sig, og at man heftede sig nok så meget ved Hitlers uafledelige forsikringer om sit fredelige sindelag som ved hans gentagne aggressionshandlinger.

Allerede 1934 startede den nazistiske ekspansionspolitik ved det mislykkede forsøg på om sommeren at få gennemført Østrige "Anschluss" til riget. 1935 opsagde Tyskland Versailles-traktaten, hvilket fik den - ikke mindst i Frankrig - opsigtsvækkende følge, at England indgik en flådeaf-tale med Tyskland, og samme år fulgte Saars genindlemmelse i Tyskland; 1936 remilitariseredes Rhinlandet, foråret 1938 gennemførtes "Anschluss", efteråret 1939 lemlæstedes Tjsechoslovakiet, fulgt op marts 1939 af oprettelsen af protektoratet Böhmen-Mähren og inkorporationen af Memel-området. Derpå fulgte krav til Polen om en "ordning" af Danzigproblemet.

Appeasement-politikken.

De øvrige stormagters holdning over for den nazistiske politik var usikker. Ganske vist optoges Sovjet i Folkeforbundet 1934 som udtryk for, at Sovjetunionen på denne måde ønskede at skabe en "kollektiv sikkerhed", og ganske vist sluttedes 1935 en ikke-angrebspagt mellem Sovjet og Frankrig, men dette samarbejde udbyggedes ikke, først og fremmest på grund af fransk modvilje mod den russiske kommunisme.

Dertil kom uenigheder i det fransk-engelske forhold, delvis i sammenhæng med, at Frankrig i sin udenrigspolitik lagde hovedvægten på truslen om en tysk aggression, medens England, hvis hovedinteressesfære i Europa var Middelhavet (Suez-kanalen), lagde nok så meget vægt på den siden 1920'erne latente italienske aggressionstrussel. 1922 havde Mussolini som de italienske fascisternes leder overtaget magten i staten, og havde søgt at give Italien øget prestige ved at gennemføre en i hvert fald i verbal henseende aggressiv udenrigspolitik. Ganske vist lykkedes det for en tid Frankrig at få dæmpet de italiensk-engelske modsætninger så meget ned, at en vaklende fællesfront - Stresa-fronten - blev etableret, fra italiensk side motiveret med, at man følte det fejlslagne nazistkup i Østrig som en trussel mod Italien, men det knapt indledte samarbejde brød sammen på Abessinien-spørgsmålet. Hoare-Laval-pagten, der gik langt i retning af at imødekomme de italienske krav, viste sig at rejse en storm i det engelske underhus. Stresa-fronten opløstes og i stedet etableredes et italiensk-tysk samarbejde - Berlin-Rom-aksen - hvortil Japan knyttedes ved afslutningen af antikominternpagten november 1936.

Når den franske holdning tegnede sig meget mere usikker end i 1920'erne, skyldtes det, dels at det franske samfund i stigende grad blev opdelt i et fascistismpatiserende højre ("Hellere Hitler end Blum", der var jøde og socialdemokrat) og et bolchevikinspireret venstre, dels at Frankrig ikke - bl.a. under indtryk af den indre splittelse - følte sig stærkt nok til alene at gå imod Tyskland, hvorfor man underligspolitisk følte sig henvist til at sejle i Englands kølvand. Ganske vist havde man stadig alliancerne med de mindre østeuropæiske stater, men med Tysklands og Sovjets voksende styrke blev disse alliancer snarere opfattet som en tung forpligtelse for Frankrig end som en styrkelse af landets sikkerhed. Den polske statschef Pilsudski havde allerede i 1933 foreslået Frankrig at knuse nazismen i en præventiv krig, og den franske afvisning medførte i stedet afslutningen af en tysk-polsk ikke-angrebspagt.

England var i slutningen af 1930'erne den toneangivende vestmagt, og den traditionelle engelske modvilje mod for stærke fastlandsengagementer parret med en følelse af, at en række af de tyske krav (Østrig, Sudeterområderne, militær ligestilling) i og for sig var berettigede, førte under Neville Chamberlain's ledelse til en rendyrket appeasement-politik: Ved at bøje af over for aggressive staters "legitime" krav måtte man kunne opnå en modus vivendi med dem og samtidig i dem sikre sig et i engelske øjne højst nødvendigt "bolværk mod Bolchevismen". Denne engelske indstilling medførte, at en sikkerhedspolitik i Folkeforbundets navn på forhånd var dødsdømt, og man så da også dette forbund stå magtesløst over for Japans overgreb mod Manchuriet 1931, over for Italiens invadering af Abessinien 1936 og over for Tysklands ensidige og gradvise afvikling af Versailles-traktatens bestemmelser.

Den engelske regering accepterede derfor under protest Østrige "Anschluss" i marts 1939, ligesom Chamberlain under Sudeterkrisen sommeren og efteråret 1938 søgte for næsten enhver pris at finde en løsning. En engelsk mæglingsaktion satte ind med Lord Runcimans besøg i Tjecoslovakiet i juli, og da situationen i begyndelsen af september var blevet y-

derligere tilspidset, opsøgte Chamberlain personligt Hitler, først i Berchtesgaden, senere i Bad Godesberg, og i et forsøg på at vinde klarhed over Hitlers præcise krav. Disse blev derefter forelagt Czechoslovakiet, der af England og Frankrig pressedes til at acceptere dem. Da det alligevel 26.-27. september så ud til, at krigen ikke kunne afværges, skyldtes det ikke czechisk stædighed, men en stadig opskruning af kravene fra tysk side. Men endnu engang bøjede Chamberlain af, accepterede en mæglingsaktion fra Mussolinis side, hvis indhold var blevet dikteret Mussolini af Göring, og opfyldte på München-konferencen 28.-30. september i praksis alle Hitlers krav. Til gengæld fik han Hitlers underskrift på en lap papir, hvorpå udtryktes ønsket om, at England og Tyskland fremtidig ville søge konflikter løst på fredelig vis. Det var denne "traktat", Chamberlain havde i hånden, da han ved sin hjemkomst til London efter konferencen proklamerede, at han kom hjem med "peace in our time".

Den stormende velkomst, der blev Chamberlain til del i London og den franske ministerpræsident Daladier i Paris, vidner om, hvor stor rygdækning, der endnu i efteråret 1938 fandtes for appeasement-politikken i de vestlige demokratier. De politikere, der med Winston Churchill i spidsen gik ind for energisk modstand mod nazismen, stod endnu fuldkommen isoleret.

Heller ikke den spanske borgerkrig (1936-39) greb man fra engelsk-fransk side effektivt ind i, hvorfor denne tragiske konflikt, der i sin begyndelse var en kamp mellem fascisme og demokrati, hurtigt udartede til at blive et opgør mellem den internationale fascisme (Italien og Tyskland) og den internationale kommunisme (Sovjet) på spansk grund. Intet under, at Hitler efterhånden dannede sig den opfattelse, at han fra engelsk og fransk side ikke behøvede at frygte alvorlig modstand. "Små orme" karakteriserede han sine modspillere, "jeg har jo selv set dem i München".

Sovjet endelig følte i høj grad sin eksistens truet af Hitlers regime og søgte derfor fra 1934 gang på gang at opnå alliance med de vestlige stormagter, men uden resultat. En vanskelighed var også de mindre østeuropæiske stater - sikkert velbegrundede - angst for Sovjet. Münchenforliget fandt sted hen over hovedet på Sovjetunionen, der fortolkede dette forlig således, at Tyskland havde fået frie hænder mod øst, og at der således ingen støtte var at vente i vest.

Krigen bryder ud.

Først i foråret 1939, da Böhmen og Mähren gjordes til tysk "protektorat" og Danzig og Den polske Korridor indtog pladsen som "det sidste territoriale krav", Hitler havde i Europa, indtraf et omslag i den engelsk-franske politik. Inkorporationen af de czechiske landskaber i Tyskland bevirkede et stærkt omsving især i den engelske opinion, fordi man mente, at Hitler hermed havde forladt princippet om national selvbestemmelsesret og i stedet var slået ind på en aggressionspolitik. Presset heraf forlod Chamberlain den rene appeasement-politik og udstedte en garanti til Polen og en række andre stater (heriblandt Danmark, der som bekendt foretrak en ikke-angrebspagt med Tyskland) mod tysk aggression; først da begyndte man fra engelsk-fransk side en tilnærmelse til Sovjetunionen, stadig dog med den vanskelighed, at Polen selv under truslen om en tysk invasion ikke kunne bekvemme sig til at tillade gennemmarchret for russiske tropper over polsk territorium.

Under indtryk heraf og af den fortsatte fransk-engelske kølighed sluttede Sovjet den 22. august 1939 en ikke-angrebspagt med Tyskland, i tilknytning hvortil i en hemmelig tillægsprotokol Polen og Østeuropa i øv-

rigt deltes i en russisk og en tysk interessesfære. Sovjet mente herved at have skabt sig et sikkerhedsbælte mod en eventuel tysk invasion, eller i hvert fald at have sikret sig et pusterum. For Tyskland var fordelene utvivlsomt større; man havde sikret sig imod russisk indgriben i Polen og havde fortrøstning til, at vestmagterne under disse omstændigheder ville falde tilbage på den traditionelle politik: at acceptere *fait accompli*. Også hvis dette ikke skulle vise sig at være tilfældet, mente man at de praktiske følger af en engelsk-fransk krigserklæring i første omgang ville være af beskeden rækkevidde.

Da et tysk ultimatum til Polen i slutningen af august var blevet afvist, overskred tyske tropper 1. september 1939 grænsen til Polen. Krigen var en kendsgerning. Selv på dette sene tidspunkt forsøgte Chamberlain og Daladier at finde en fredelig løsning, og først 3. september fulgte de engelsk-franske krigserklæringer til Tyskland. Den hjælp, der blev ydet Polen var dog af yderst begrænset værdi, og Polen blev rendt over ende af den tyske "Blitzkrieg". 17. september besatte Rusland - i overensstemmelse med aftalerne af 22. august - de østlige dele af Polen, og 27. september kapitulerede Polen, der atter udslettedes som selvstændig stat. Den næste fase af krigen blev præget af stor gensidig passivitet - "the phony war". Mest opmærksomhed tiltrak sig den finsk-russiske vinterkrig, der udbrød på grund af et finsk afslag på russiske krav om grænseregulering og baser. Norden var hermed rykket ind i krigens brændpunkt på en langt farligere måde end under 1. verdenskrig, bl.a. på grund af engelsk-franske planer om her - i forbindelse med hjælp til Finland - at etablere en front mod Tyskland.

1. verdenskrig havde vist, at det europæiske centrum var stærkere end fløjene, når man holdt sig til den europæiske magtbalance alene. Derfor kunne efterkrigstidens politiske udvikling ikke undgå at styrke Tysklands stilling. USA havde trukket sig tilbage i isolationismen, og Sovjet var sat uden for det traditionelle alliancesystem. England søgte med svækkede ressourcer at opretholde sine imperiale forpligtelser i uindskrænket målestok og måtte derfor stort set følge USAs politik. At Frankrig ikke alene ville kunne klare at holde det Tyskland i skak, der 1914-18 ikke havde kunnet nedkæmpes af en engelsk-fransk-russisk koalition, siger sig selv; lige så klart er det, at Tyskland under disse omstændigheder ikke i længden ville kunne affinde sig med en position som andenrangsmagt.

Tysklands og Europas ulykke blev det, at genopsvinget i den tyske magt fandt sted under nazismens ægide, og naturligt var det, at "de 4 store" under 2. verdenskrig nåede frem til den konklusion, at kun et delt Tyskland ville kunne hindre en tredje genopblussen af konflikten mellem centrum og fløjene. Med den tyske deling efter 1945 vendte man tilbage til situationen før 1864, hvor et delt Tyskland havde sikret fløjenes magtstilling.

II. DANMARK I MELLEMKRIGSTIDEN

Dansk neutralitet.

En væbnet neutralitetspolitik i forhold til de vekslende stormagtskoalitioner havde siden slutningen af Store Nordiske Krig i 1720 været ledetråden i dansk udenrigspolitik, en politik, der som oftest førtes med held og som periodevis bragte landet store handelspolitiske fordele. Efter 1964 nærmede de skiftende danske regeringer sig efterhånden en afrustet neutralitetspolitik.

Denne principielle danske neutralitet - især i dens afbrudte fase - har af eftertiden været udsat for en hård, og utvivlsomt også berettiget kritik, men det glemmes som oftest af neutralpolitikens kritikere, at Danmark havde meget beskedne muligheder for at opnå alliance med en fremmed stormagt og således få garantier for landets integritet. Umiddelbart efter 1864 søgte man at slå ind på en alliancepolitik, og man opgav således temporært den rene neutralitetspolitik. Hærloven af 1867 tog sigte på i den danske hær at skabe et redskab, der kunne bruges som et værdifuldt supplement til en stormagtshær, altså at Danmark skulle føre en henholdende kamp, indtil en hjælpende stormagtsintervention fandt sted. Den påtænkte alliancepartner var Frankrig, men med udfaldet af den fransk-tyske krig 1870-71 blev disse planer skrinlagt. Danmarks stilling måtte føles meget udsat, og man vendte tilbage til den rene neutralitetspolitik, idet man håbede, at et totalt udenrigspolitisk desengagement kunne holde landet fri af kommende stormagtskonflikter.

Folkeforbundet.

Danmark havde lykkelig undgået at blive indblandet i stormagtsopgøret under 1.verdenskrig. Årsagerne hertil fortolkedes forskelligt i de forskellige politiske lejre. De radikale, der havde siddet inde med regeringsmagten under krigen (ministeriet Zahle 1913-1920, Scavenius udenrigsminister, Munch forsvarsminister), mente at forsvaret havde vist sin overflødighed, og at der efter krigens afslutning var anledning til at slå ind på en nedrustningspolitik; partiet ønskede derfor blot at opretholde et vagtværn, medens socialdemokraterne gik ind for total afrustning. Omvendt pegede de konservative på, at den forholdsvis store sikringsstyrke, der havde været indkaldt under krigen (35.000-50.000 mand), ved at manifestere vor vilje til at værgе vor neutralitet, havde været den afgørende betingelse for, at vi var gået fri. Venstre indtog en mellemstilling.

Folkeforbundet var blevet oprettet på den amerikanske præsident Wilsons initiativ i forbindelse med fredsslutningen som den første internationale, permanente institution, der skulle have som opgave at sikre verdensfreden og søge konflikter løst på ikke-voldelig vis. Et uopretteligt prestigetab for den ny organisation blev det, at USA valgte at holde sig uden for (Wilson havde ikke politisk rygdækning i den amerikanske kongres). England og Frankrig blev derfor toneangivende medlemmer af forbundet, medens af de andre stormagter Tyskland var medlem 1925-33, Sovjet 1934-39, Japan til 1932 og Italien til 1937.

Allerede under ministeriet Zahle måtte man i 1919 tage stilling til spørgsmålet om Danmarks medlemskab af Folkeforbundet, specielt om medlemskabet ville vise sig foreneligt med Danmarks fortsatte stilling som neutral magt. Ledende i forhandlingerne på dansk side om disse spørgsmål var daværende forsvarsminister P.Munch, der fik præciseret, at medlemskab ikke betingedes af forpligtelser til at deltage i militære, men kun i økonomiske sanktioner, ligesom det - på norsk initiativ - fastsloges, at der med antagelse af pagten ikke fulgte forpligtelse til at opretholde en militærstyrke af et vist omfang. Munchs ønske om, at stater, "hvis Karakter gav tilstrækkelig Betyggelse", skulle kunne erklære sig neutrale, blev derimod ikke opfyldt. Alligevel mente den danske rigsdag ikke, at medlemskab af Folkeforbundet ville være uforeneligt med fortsat dansk faktisk neutralitet. Størst vægt lagde man i øvrigt på de i pagten nedlagte afrustningsbestemmelser, som det fremgår af den af rigsdagen eenstemmigt accepterede erklæring:

"Den (i pagten) omhandlede Indskrækning af de nationale Rustninger til den laveste Grænse, som er forenelig med den nationale Sikkerhed og med Haandhævelse ved fælles Virksomhed af de mellemfolkelige Forpligtelser er at forstaa saaledes, at Forbundspagten derved tilsigter at modarbejde Rustningerne, men ikke at foreskrive en Pligt for Forbundets Medlemmer til at vedligeholde et vist Mindstemaal, hvorunder Rustningerne ikke maa indskrænkes. Forbundspagten forudsætter dog som et Faktum, at der hos de enkelte Stater findes en vis Militærstyrke."

Norge og Sverige nåede til samme konklusion efter voldsom debat.

På denne baggrund mente venstreministeriet Neergaard, (1920-24) at man kunne indskrænke omfanget af forsvaret væsentligt, og 1922 gennemførtes - i forståelse med de konservative, men under skarp modvind fra radikal og socialdemokratisk side - en ny forsvarsordning, der under henvisning til folkeforbundspagten begrænsede udgifterne til hær og flåde betragteligt og dermed disses omfang.

Forsvarssagen i Tyverne.

Det nævnte forlig skabte dog ikke ro om forsvarssagen. Vide konservative kredse rejste fortsat krav om oprustning, medens de venstreorienterede partier ligeså energisk agiterede for yderligere nedrustning, kulminerende i et forslag om total afrustning fremsat af Laust Rasmussen, forsvarsminister i den socialdemokratiske mindretalsregering Stauning (1924-26). Dette var der dog ikke politisk mulighed for at få gennemført, og forslaget havde utvivlsomt i første række propagandistisk sigte, men under venstreministeriet Madsen-Mygdal (1926-29) kom det til et brud mellem venstre og de konservative (fra 1928 ledet af Christmas Møller) på forsvarssagen, idet Madsen-Mygdal i sine almindelige sparebestræbelser også ønskede at reducere forsvarsudgifterne yderligere. Ved det følgende folketingsvalg gik imidlertid både venstre og de konservative tilbage, så at resultatet blev dannelsen april 1929 af en socialdemokratisk-radikal flertalsregering med Th.Stauning som statsminister og P.Munch som udenrigsminister. Denne regeringskoalition bevarede flertallet i folketinget 1930erne igennem og besad regeringsmagten den 9.april 1940.

P.Munchs udenrigspolitiske syn.

Den udenrigspolitiske nøglestilling tilfaldt således de radikales leder, P.Munch, og han bevarede den altovervejende indflydelse på dette område perioden igennem, til trods for, at store kredse inden for socialdemokratiet fra midten af 1930erne forlod den rene afrustningspolitik og under indtryk af nazismens fremmarch gik ind for styrkelse af det danske forsvar, som det bl.a. fremgår af Hartvig Frisch's bog: Pest over Europa, en skarp og gennemgribende analyse af "pestens" udslag: bolchevisme, fascisme, nazisme. Når dette socialdemokratiske omsving ikke fik større praktiske følger i trediverne, skyldtes det dels statsminister Staunings manglende udenrigspolitiske erfaring, dels nødvendigheden af koalitionen med de radikale, når det drejede sig om at få gennemført de af partiet ønskede indre reformer. Det radikale lederskab i udenrigspolitikken var den pris, socialdemokratiet måtte betale for at bevare sit indenrigspolitiske førerskab. I debatten stillede man derfor også socialreform og oprustning op over for hinanden som det uomgængelige alternativ: Enten udvikling af en velfærdsstat eller af en "oprustet ladegård".

Den radikale antimilitarisme har sine rødder helt tilbage i provisorietiden (1880erne), hvor Viggo Hørup brugte denne sag som bannermærke i sin kamp mod højres styre, vel - i hvert fald i begyndelsen - overvejende

af politisk-taktiske årsager. For Munch derimod var den pacifistiske indstilling dikteret af virkelig overbevisning. Sine rødder havde hans indstilling i århundredskiftets fredsbevægelse, og selv følte han sig som en fuldblods ætling af den franske revolution og af 1800-tallets liberalisme-ideer. Munchs udenrigspolitiske stræben havde vel egentlig sin baggrund i en - omend ikke altid lige sikker - forvisning om, at det lod sig gøre at genoptage den i 1914 tabte tråd og gennem "Fornuftens Herredømme" afskaffe krigen som politisk middel. En stigende skepsis må han utvivlsomt i mellemkrigens senere faser have udviklet over for sine egne teories holdbarhed, men under alle omstændigheder mente han fortsat, at et effektivt forsvar af Danmark ville være den naturlige konsekvens af Danmarks stilling. Hvis en stormagtskonflikt viste sig uundgåelig, måtte Danmark afholde sig fra enhver form for provokation og forsøge at klare sig igennem ved at "ligge død".

Munchs kølige ro og hans tilsyneladende uangribelige saglighed forle- nede ham med stor autoritet, således at hans ledelse af dansk udenrigspo- litik i virkeligheden stiltiende accepteredes af det store flertal - og- så i oppositionspartierne.

Forsvaret i Trediveerne.

Oktober 1929 fremsatte den socialdemokratisk-radikale flertalsregering et afrustningsforslag, der dog på grund af oppositionens flertal i lands- tinget ikke kunne forventes gennemført. I stedet nåede regeringspartierne februar 1932 frem til et forlig med venstre, hvilket betød en væsentlig indskrænkning af hærens omfang - en nedskæring til 24 fra 35 bataljoner, fordelt på 1 division på hver side af Storebælt. Hærens chef, general- løjtnant E. With, benægtede, at en hær af denne størrelse kunne løse de stillede opgaver, og påtog sig kun ansvaret for forslaget tekniske de- taljer. En endnu voldsommere reduktion ramte søværnet, hvis chef tog sin afsked i protest og efterfulgtes af marineministeriets direktør, admiral Rechnitzer, der var villigere end sin forgænger til at acceptere kraftige reduktioner af det maritime beredskab.

De udenrigspolitiske konjunkturer efter nazisternes "Machtergreifung" betog imidlertid - som tidligere omtalt - en stor del af socialdemokra- terne lysten til at fortsætte på afrustningens vej, og 1935-36 opstod en vis spænding inden for regeringen mellem de to partnere. Forsvarsministe- ren (fra november 1935 Alsing Andersen) betonede, at hær og flåde ikke blot skulle bevogte dansk territorium men også afvise en fremmed magts brug af dansk territorium, "hvor Mulighed for en saadan Afvisning maatte foreligge", og det socialdemokratisk-radikale landstingsflertal 1936 be- virkede ikke en genoptagelse af afrustningsforslagene, men derimod en be- stræbelse for at styrke forsvaret, som resulterede i forsvarsordningen af maj 1937. For de konservative og for hærledelsen blev de nye love dog en skuffelse. Ganske vist øgedes antallet af effektivt uddannede solda- ter, men antallet af garnisonstropper mindskedes endnu mere, så at antal- let af årligt indkaldte i realiteten gik ned. Derimod gennemførtes visse tekniske og materielle ændringer, der bevirkede nogen effektivisering af de bestående værn. Generalkommandoens kritik af forslagskomplekset var stærk og sagligt velunderbygget, men lige så lidt som ved tidligere lej- ligheder toges der hensyn hertil.

Den anførte mangel på hensyntagen til de militære sagkyndiges udtalel- ser forbitrede i høj grad atmosfæren mellem politikere og militære, hvil- ket i og for sig var forståeligt, men betænkeligt var det, at dette førte til, at der i disse år i vide officerskredse udviklede sig en skeptisk holdning over for demokratiet som sådan, der gav sig udtryk i en stigende

"parlamentslede" og desværre også i en vis "sværmen" for diktaturet.

Den større socialdemokratiske forsvarsvenlighed gav sig således kun beherskede praktiske udslag, og udenrigspolitisk betonedes den principielle danske neutralitet stærkt. Juli 1936 erklærede Danmark - sammen med en række andre småstater - at man ikke fremtidig ville føle sig forpligtet til at følge Folkeforbundets sanktionsbestemmelser. En bekymring for, at en dansk nedrustet neutralitet ikke ville kunne være ligelig, gjorde sig i denne periode stærkt gældende i Sverige, og da Stauning under indtryk heraf på et møde i Lund marts 1937 erklærede, at Danmarks forsvar ikke vedkom det øvrige Norden, og at Danmark ikke havde "faaet overdraget Opgaven som Lænkehund eller anden Vagtopgave paa Nordens Vegne" fortolkedes det således, at Danmark i realiteten var kommet i et vist politisk afhængighedsforhold til Tyskland.

Krigen nærmer sig.

Sudeterkrisen og München-forliget efteråret 1938 gjorde et stærkt indtryk herhjemme; et 21-mands-udvalg blev nedsat af Folketinget med socialdemokraten Hartvig Frisch som formand og med opgave at overveje Danmarks stilling m.h.t. Folkeforbundet, det nordiske samarbejde og det militære beredskab. Men endnu engang viste det sig, at politikernes og de militæres vurderinger af, hvad der ville være nødvendigt for at opnå et effektivt forsvar, lå milevidt fra hinanden, og heller ikke denne gang opnåedes egentlige resultater.

Imedens fortsatte P.Munch - med Folketingets tilslutning - afbøjningspolitikken og underskrev 31.maj 1939 en ikke-angrebspagt med Tyskland 1) formodentlig uden illusioner om, at pagten i sig selv skulle kunne betyde nogen særlig garanti, men i håbet om, at man ved at afholde sig fra provokationer, kunne holde sig fri af den truende stormagtskonflikt.

Imidlertid var der tegn på, at den førte politik efterhånden ikke var tilstrækkelig til at berolige befolkningen. Mest markant var socialdemokratiets omsving, der dog var kommet for sent til at så praktisk politisk betydning, og som også til stadighed dæmpedes af Staunings udenrigspolitiske afhængighed af Munch. Først i slutningen af august bevilligedes det nødvendige beløb til udrustning af Københavns luftforsvar med tidssvarende skyts - som dog aldrig kom til levering.

III. DE FØRSTE KRIGSMÅNEDER

Krigen begynder.

Den 1.september 1939 overfaldt Hitler, som foran nævnt, Polen, der hurtigt var nedkæmpet, og få dage før krigsudbruddet besluttede den danske regering at indkalde en beredskabsstyrke på 30.000 mand, samtidig med at neutralitetserklæringer blev udstedt. 6.september udsendte Generalkommandoen sin forholdsordre, der i hovedsagen gik ud på, at der ved tilsig-

1) 14.april havde præsident Roosevelt forespurgt Mussolini og Hitler om de ville garantere ikke at nære angrabsplaner mod 30 nærmere angivne lande (heriblandt de skandinaviske). Dette udnyttede Hitler til et stort propagandamæssigt fremstød, idet han forespurgte samtlige stater om de følte sig truede af Tyskland. Alle svarede pligtskyldigst nej, hvilket Hitler i en tale 28.april benyttede til et kraftigt udfald mod de vesteuropæiske stormagter, og i maj kom et tysk tilbud til en række af disse stater om afslutning af en ikke-angrebspagt, herunder de nordiske. Sverige og Norge afslog.

tede såvel som tilfældige neutralitetskrænkelser via Generalkommandoen skulle indhentes ministeriets forholdsordre før våbenbrug, medmindre det skete i selvforsvar. Direkte angreb på dansk område skulle uden nærmere ordre imødegås med alle til rådighed stående midler.

Allerede i midten af september hjemsendtes imidlertid 7.000 mand, og i løbet af de følgende måneder hjemsendtes hele den ekstraordinært indkaldte styrke, til trods for, at Norden gennem udbruddet den 30. november af Vinterkrigen mellem Finland og Sovjet var rykket nær krigens brændpunkt. Stemningen i Danmark var udpræget pro-finsk; en del frivillige meldte sig til krigen og humanitær hjælp ydedes. Men da Folkeforbundet ekskluderede Sovjetunionen og vedtog sanktioner mod denne stat, undlod Danmark, Norge og Sverige at stemme.

For Søværnets vedkommende kom sikringsstyrken til at omfatte alt disponibelt materiel, nemlig artilleriskibet "Niels Iuel", 6 torpedobåde og 4 u-både samt en del mineudlæggere m.v. - desuden af reserven: artilleriskibet "Peder Skram", 6 u-både og en del minestrygningsfartøjer. Efterhånden som skibene blev klar, afgik de - bortset fra u-bådsflotillen, der blev i Sundet - til Aarhus-afsnittet, idet man ønskede at holde styrken samlet et centralt sted i danske farvande.

Til beskyttelse af hovedstaden udlagdes miner i adgangen til Kongedybet, Hollænderdybet og Drogden. I september blev det bekendtgjort, at Tyskland havde udlagt miner syd for Sundet og i Storebælt og Lillebælts sydlige del, hvorfor der fra dansk side etableredes en mineeftersøgnings- og mineuskadeliggørelsestjeneste.

Efter tysk henstilling udlagdes i slutningen af november danske mine-spærringer i Storebælt mellem Lolland og Langeland og i Lillebælt mellem Als og Ærø. Samtidig oprettedes en dansk bevogtningstjeneste i disse områder for at overvåge neutralitetsbestemmelsernes overholdelse. Ved årskiftet 1939/40 begyndte de første isvanskeligheder at melde sig, og da frosten vedblev, frøs efterhånden samtlige enheder inde i danske havne indtil marts. Ved isens opbrud splittedes flådeenhederne ud fra det nordlige Kattegat, hvor "Peder Skram" atter overtog bevogtnings- og neutralitetstjenesten, til bælternes sydlige dele, hvor de mindre enheder genoptog bevogtningstjeneste og overvågning af neutralitetsbestemmelsernes overholdelse.

Folketingsbeslutningen.

Statsministerens nytårstale 1940 blev stærkt præget af den udenrigspolitiske situation, som vurderedes meget pessimistisk. Stauning udtalte bl.a., at Danmark ikke i lighed med andre stater kunne skabe sig et forsvaret, "selv om vi havde Viljen til det". Den danske uvilje mod krig havde "bragt Danmark i en Stilling, der umuliggjorde alle Forestillinger om et effektivt Kampberedskab", således at den eneste redning lå i en bevarelse af neutraliteten. Denne tale fortolkedes derhen, at Danmark i tilfælde af et angreb ikke skulle forsvare sig, og vakte derfor berettiget opsigt. Sagen kom for i det udenrigspolitiske nævn 5. januar, men Munchs svar her tilfredsstillende ikke, og 9. januar forlangte Generalkommandoen at få klar besked. 12. januar blæste Stauning for så vidt til retraite, som han udtalte, at "Landets Kræfter selvfølgelig skal sættes ind for at afværge Angreb paa Landets Neutralitet".

De konservative ønskede imidlertid at få regeringens forsvarsvilje udtrykt mere præcist, og fremførte kravet om vedtagelse af en folketingsbeslutning, der skulle fastslå den udenrigspolitiske enighed mellem partierne. Folketingsbeslutningen vedtoges eenstemmigt (bortset fra den hjemmetyske repræsentant, men altså også af de kommunistiske og de nazi-

stiske medlemmer) 19.januar og fastslog, at "Landets Neutralitet skal opretholdes og at de Midler, der raades over, om fornødent skal anvendes for at hævde Rigets Fred og Uafhængighed". I forbindelse hermed vedtoges hurtigt ret omfattende supplerende materielbevillinger - især til hæren - men "markedet" var ikke leveringsdygtigt. I praksis fortsattes den munchske linie uforandret.

Månederne efter krigsudbruddet betød således ikke nogen tilnærmelse mellem regeringens og Generalkommandoens synspunkter. De hurtige reduktioner af beredskabsstyrken skete under Generalkommandoens skarpe protest, ligesom den heller ikke var tilfreds med forlægningen den 19. september af en bataljon til Vendsyssel, hvilket af regeringen motiveredes med hensynet til opretholdelsen af den ligelige neutralitet.

Da Generalkommandoen havde modtaget melding om tilstedeværelsen af et tysk regiment syd for grænsen, alarmerede den styrkerne i Sønderjylland den 8.januar. I forbindelse med chefen for Generalkommandoens henvendelse til forsvarsministeren 9.januar (jfr. foran) fastslog forsvarsministeren, at han fremtidig ikke ønskede sådanne foranstaltninger foretaget uden først at være hørt. Generalløjtnant W.W.Prior havde da afløst generalløjtnant With som chef for Generalkommandoen, og han udtalte under det lige nævnte møde, at statsministerens nytårstale havde vakt stor bekymring inden for hæren.

I tillid til, at en ændret situation forelå efter folketingsvedtagelsen af 19.januar, redegjorde Generalkommandoen 2.februar over for et 8-mands-folketingsudvalg, der var blevet nedsat "for at overveje, hvilke Foranstaltninger der burde træffes til Fremme af Forsvarets øjeblikkelige Tilstand", for hærens forhold og fremsatte en del tidligere fremførte krav, der bl.a. gik ud på en forøgelse af beredskabet til at omfatte mindst 10.000 fuldt uddannede soldater i hver landsdel, en iværksættelse af forstærkningsarbejder ved kysterne og i Sønderjylland, bl.a. i form af forberedelse af vejspærringer, om hvilke der allerede var indstillet til krigsministeriet i december, og en række materielanskaffelser. Endvidere udtalte chefen for Generalkommandoen, at folketingsvedtagelsen havde virket "gavnligt paa Aanden i Hæren".

Noget resultat af Generalkommandoens henvendelse kom dog ikke til at foreligge; endnu 5.april, da generalløjtnant Prior rykkede for svar, havde 8-mands-udvalget ikke taget stilling til den. -

Varslerne.

Under en samtale med repræsentanter for den skandinaviske presse 3.februar udtalte Winston Churchill, der var blevet britisk marineminister ved krigsudbruddet, bl.a.: "Jeg kan ikke bebrejde Danmark noget. De andre (Sverige og Norge) har dog en grav, over hvilken de kan fodre tigreren, men Danmark er så frygtelig nært Tyskland, at det ville være umuligt at bringe hjælp".

Den danske marineattaché ved gesandtskabet i Berlin, kommandørkaptajn F.H.Kjølsen, ankom 1.april til København med et håndskrevet brev til udenrigsminister P.Munch fra gesandten Herluf Zahle. Brevet fortalte om tyske troppekonzentrationer i Nordtyskland og Tysklands frygt for allieret besættelse af malmlejerne i Nordskandinavien. Mundtligt orienterede kommandørkaptajn Kjølsen såvel udenrigsministeren som direktøren i marineministeriet, bl.a. om, at det stod ca. 40.000 tyske soldater i Sydslesvig.

4.april ankom pr. flykurer fra gesandten i Berlin til udenrigsministeren en depeche, der bl.a. indeholdt oplysningen: Der forestår tysk "aggression" mod Danmark i næste uge samt, at der var store troppe- og tonna-

gekonzentrationer (ca. 155.000 BRT) om Swinemünde, delvis indladet men ikke afgået. - Kilden til disse oplysninger var indirekte den tyske efterretningsofficer oberst von Osten.

5.april foreslog direktøren i udenrigsministeriet, at kopi af denne indberetning sendtes til de militære ministerier, hvilket Munch afslog, fordi indberetningen var strengt fortrolig. Forsvarsminister Alsing Andersen orienteredes dog mundtligt, og udtalte i et ministermøde, at han anså tysk aktion mod Danmark for hensigtsløs og derfor usandsynlig.

Udenrigsministeren refererede på mødet meddelelserne fra gesandten i Berlin angående uroen om de nordiske lande. Det vedtoges at søge nærmere oplysninger fremskaffet bl.a. fra Sverige og Norge, inden partiformænd og Det udenrigspolitiske Nævn indkaldtes til drøftelse. I et ministermøde senere på dagen gav udenrigsministeren yderligere oplysninger, der gik i beroligende retning. Herefter vedtog man at afvente nyt brev, som var undervejs fra Berlin.

Kommandørkaptajn Kjølse sendte samme dag til marineministeriet og udenrigsministeriet indberetning, hvori de tyske offensive planer kommenteredes; tillige oplystes, at indladningen i nordtyske havne fortsattes, og at et større antal ubåde havde forladt tyske havne. I øvrigt vistes samme aften for det diplomatiske korps i Berlin og ved officielle forevisninger i København, Stockholm og Oslo den tyske propaganda-film "Feuertaufe" (Polenfelttoget), der overalt vakte misstemning og afsky - et eksempel på vel planlagt psykologisk krigsførelse.

Ved 17tiden den 5.april diskuteredes de foreliggende indberetninger i udenrigsministeriet, hvor admiral Rechnitzer ytrede, at man måtte vide noget bestemt, før der disponeredes. - Dette var den eneste militære vurdering, der blev gesandt Zahles alarmerende oplysninger til del.

Den næste dag, lørdag den 6.april, forelagdes i et ministermøde engelske noter til Sverige og Norge, hvor indholdet af den til Sverige nærmest betød en afspænding af situationen, da der åbenbart ikke rejstes øjeblikkelige krav. Kong Christian X orienteredes, og ligeledes orienteredes den kommanderende general, generalløjtnant Prior, for første gang; han foreslog straks indkaldelse af 6 årgange til korte repetitionsøvelser (f.eks. 14 dage) 2 ad gangen. Forsvarsministeren og admiral Rechnitzer var betænkelige, fordi det ville vække opsigt, men ministeren lovede dog at overveje sagen.

Den 7.april meldte kommandørkaptajn Kjølse, at den tyske transportflåde var afgået, og at destinationen muligvis var Narvik. Søværnskommandoen fik i dagens løb adskillige meldinger, der bekræftede, at mange store fragtskibe var på vej nordpå gennem Storebælt. - I øvrigt forløb weekenden uden forhandlinger eller orienteringer af nogen art.

Den 8.april afholdtes ministermøde om formiddagen, hvor udenrigsministeren meddelte, at den franske og engelske gesandt ved 5-tiden havde meddelt det norske udenrigsministerium, at der af de to landes flåder var udlagt miner 3 steder på norsk territorium. Man vidste endnu ikke, hvad Norge ville foretage sig. Forsvarsministeren meddelte, at der til morgen var konstateret 40 armerede trawlere, et lignende antal ministrygere i farvandet om Læsø samt 6 tyske krigsskibe ("Gneisenau", 2 krydsere og 3 jagere) for nordgående udfør Langeland. For Danmarks vedkommende forelå ikke henvendelser eller forespørgsler af nogen art.

Forsvarsministeren holdt siden møde med værnscheferne, hvor Søværnskommandoens meldinger blev forelagt. Under mødet modtog chefen for Generalkommandoen en opringning om tyske Troppeforskydninger mod nord fra Rendsborg. Generalløjtnant Prior foreslog straks, at fuld sikringsstyrke (ca. 57.000 Mand) etableredes, at mandskab til kystdefension og skibe indkaldtes og at flyrekognosceringer iværksattes langs grænsen. Ministe-

ren lovede at forelægge dette for statsministeren. Regeringen frygtede imidlertid for ved nye militære foranstaltninger at vække den opfattelse hos tyskerne, at vi ville støtte deres fjender, og man begrænsede sig derfor til - efter et møde hos kongen - at gå med til indførelse af højeste alarmberedskab og indkaldelse af mandskab til artilleriskibet "Niels Iuel".

Efter mødet hos kongen d.8. udgav Generalkommandoen ordrene om alarmberedskab og befalede samtidig at skarp ammunition udleveredes. Til Luftværneregimentet tilføjedes: Ingen del af Københavns luftforsvar må etableres.

Om eftermiddagen godkendtes dispositionerne på et regeringsmøde, og der fandt ingen drøftelse sted om at gøre mere. På sin månedlige gesandtmodtagelse udtalte udenrigsminister Munch, at Danmark naturligvis ved en evt. grænseoverskridelse ville gøre modstand, men tilføjede, at den næppe ville have større effekt. Den tyske gesandt, Renthe-Fink, rapporterede straks dette til Berlin, og at han havde opfattet udtalelsen således, at der ville blive protesteret, men ikke kæmpet.

Sidst på eftermiddagen den 8.april fik general Prior et møde i stand med forsvarsministeren, hvorunder han gentog sit krav om fuld sikringsstyrke og troppeforskydninger. Ministeren henviste til advarsler fra Renthe-Fink og lovede svar senere. Da der forelå melding om, at de tyske styrker syd for grænsen var gået i kvarter, nedsattes beredskabet til "forhøjet beredskab" undtagen i Sønderjylland. I øvrigt ønskede ministeren et luftværnsbatteri flyttet til Rømø, for at tyskerne ikke skulle kunne bebrejde os ikke at hindre britiske angreb på Sild.

I dagens løb havde udenrigsminister Munch modtaget en meget skarp og alarmerende indberetning fra gesandten i Berlin bl.a. med den oplysning, at den svenske gesandt ved personligt fremmøde havde meddelt, at han fra pålidelig kilde havde erfaret, at de tyske planer skulle gå ud på en hel eller delvis besættelse af Danmark og Norge. I øvrigt var samtlige militærattachéer den 7. om aftenen rejst fra Berlin for at besøge Vestfronten. Hjemkomsten ville ske d. 9.april.

Kl.20 holdtes et partiformandsmøde, hvor forsvarsministeren redegjorde for den militære situation - også om de tyske troppekolonner i Slesvig, men han fandt ikke situationen "absolut foruroligende". Vore styrker skulle naturligvis sætte sig til modværge og indberette, men i øvrigt holde sig 1 km fra grænsen. Udenrigsministeren orienterede om indholdet af de fra Berlin modtagne indberetninger, men ikke om de seneste fra den 7. og 8. ! I øvrigt var det hans opfattelse, at det ville være højst uheldigt, hvis der blev tale om egentlig modstand.

Kun en eneste af de deltagende politikere skilte sig ud ved at udtale alvorlig betænkelighed ved den politik, som var under udvikling - socialdemokraten Hartvig Frisch. Han spurgte: "Hvordan vil det blive bedømt ude i verden, når vi ingen modforanstaltninger træffer, og hvorledes vil det stille vort land i fremtiden?". Utilfreds med, at P.Munch blot svarede med at pege på Norges og Danmarks neutralitetspolitik, understregede Hartvig Frisch meget stærkt, at det afgørende var måden, hvorpå et evt. overgreb blev taget fra dansk side.

Statsministeren havde medbragt udkast til en udtalelse fra mødet, men ingen ville tiltræde den. Under mødet ringede Renthe-Fink til P.Munch for at få sikkerhed for, at der ikke skete militære indkaldelser.

Umiddelbart efter partiformandsmødet holdtes ministermøde, og kl.22 meddelte forsvarsministeren den kommanderende general, at der ikke ville blive tale om indkaldelse eller at flytte tropper.

Den 9.april kl.0420 opsøgte Renthe-Fink underigsministeren på dennes bopæl og overrakte ham et meget langt memorandum, der bl.a. indeholdt flg:

" De nordiske Stater har fra deres Side ikke blot ikke ydet nogen Modstand imod Englands og Frankrigs hidtidige Overgreb, men fundet sig i endog de alvorligste Indgreb i deres Højhedsrettigheder uden tilsvarende Modforanstaltninger. ... Rigsregeringen har derfor fra og med i Dag indledet visse militære Operationer, der vil føre til Besættelsen af strategisk vigtige Punkter på dansk Statsomraade. Rigsregeringen overtager dermed, saalænge denne Krig varer, Beskyttelsen af Kongeriget Danmark. ... I Overensstemmelse med det gode Forhold, der stadig har bestaaet mellem Tyskland og Danmark, erklærer Rigsregeringen overfor den kongelige danske Regering, at Tyskland ikke har til Hensigt ved sine Foranstaltninger hverken nu eller for Fremtiden at antaste Kongeriget Danmarks Integritet eller politiske Uafhængighed."

Udenrigsminister P.Munch protesterede straks, men Renthe-Fink insisterede på hurtigt at få definitivt svar, da besættelsen var iværksat og bombemaskiner på vej med København som mål. - -

IV. "WESERÜBUNG"

I oktober 1939 beskæftigede man sig i den tyske marines overkommando (storadmiral Raeder) med Norges betydning for den videre krigsførelse - bl.a. om man ved fælles tryk fra russisk og tysk side kunne skaffe sig baser i Norge. Chefen for ubådsflåden (admiral Dönitz) lagde megen vægt på de norske basemuligheder og pegede specielt på Trondheim og Narvik, og han mente, at de norske fjorde var gode forsynings- og tilflugtssteder.

Hitler var af politiske grunde foreløbig ikke interesseret i marinens tanker, der flere gange af Raeder blev fremført for føreren, selv om det højst uheldige i, at de allierede satte sig fast i Norge stod ham klart. Men i december orienterede den norske "fører" for partiet Nasjonal Samling, tidligere forsvarsminister og afskediget major, Vidkun Quisling, Raeder om, at englænderne ønskede at besætte Norge, og han påstod, at der forelå aftale herom mellem de to regeringer. Quisling erklærede sig rede til at overtage regeringen i Norge og tilkalde tysk hjælp.

Umiddelbart herefter beordrede Hitler 14.december iværksættelse af planlægning med henblik på tysk aktion mod Norge under betegnelsen "Studie Nord". Quislings plan om et tyskstøttet kup i Norge afvistes. Omtrent samtidig hermed kom de allieredes planer om at komme Finland til hjælp gennem Norge og Sverige til udtryk i noter til disse lande, der begge skarpt afviste denne mulighed. Tanken om at afskære Tyskland fra malmtilførslerne fra Nordskandinavien var især levende i Frankrig, og fra den side var man inde på at provokere tyskerne, således, at de allierede kunne gribe ind. England ønskede dog ikke på dette tidspunkt at øge presset på Norge.

Ved nytårstid 1940 var det tyske standpunkt dog fortsat, at Norden længst muligt burde holdes neutralt. Et Quisling-kup var udelukket, og man ville kun gribe ind over for Norge, hvis de allierede krænkede norsk neutralitet. Dette standpunkt påvirkedes ikke af, at Quislings forbindelsesmand i Berlin afleverede "beviser" for allieret infiltration i Norge.

Midt i januar 1940 forelå de første resultater vedr. "Studie Nord", bl.a. at operationen måtte være treværs, og at Danmark måske kunne og burde "springes over". Alt tyder på, at Hitler på dette tidspunkt besluttede aktion mod Norge. Den 23.januar henlagdes "Studie Nord", og der nedattes en særstab på kun tre mand, repræsenterende de tre værn, der skulle forberede "Weserübung", omfattende 4-6 divisioner og med en admiral som leder; staben formeredes dog først 5.februar, så nogen "hastesag" var

det ikke, men den behandledes med den største hemmelighedsfuldhed.

På et møde i Supreme War-Council i London drøftede men netop samme Dag, 23.januar, tanker - inspireret af den britiske marineminister, Churchill - om et allieret ekspeditionskorps på 150.000 mand til hjælp for Finland. Den indledte opstilling af et sådantkorps stoppedes dog hurtigt. Få dage efter udviklede Altmark-affæren sig med britisk indgriben over for det tyske skib i norsk territorialfarvand, uden at norske marinefartøjer greb ind.

"Altmark" - et bevæbnet koffardiskib - var fra Atlanten på vej til tysk havn med briter som krigsfanger ombord og passerede 14.-16.februar gennem norsk farvand med norsk eskorte. Ved middagstid d.16. identificeredes "Altmark" af britiske fly, og senere søgte 3 britiske jagere at standse skibet, der dog fortsatte ind i Jøssingfjordens bund; her gik jageren "Cossac" efter Churchills direkte ordre til aktion og befriede fangerne efter en kort kamp med syv dræbte tyskere til følge.

Ved meddelelsen om "Altmark-affærens" udgang fik Hitler et af sine raserianfald, og få dage efter kom der mere fasthed over "Weserübung"-projektet, idet forberedelserne henlagdes direkte under Oberkommando der Wehrmacht, og General der Infanterie, von Falkenhorst, udpegedes som leder af den videre planlægning og eventuelle udførelse.

Allerede 28.februar havde Falkenhorst sin første styrkeoversigt for "Gruppe XXI" klar, og den 1.marts gav Hitler sin endelige "Weisung für Fall Weserübung", der indledtes således: "Die Entwicklung der Lage in Skandinavien erfordert es, alle Vorbereitungen dafür zu treffen, um mit Teilkraften der Wehrmacht Dänemark und Norwegen zu besetzen ("Fall Weserübung"). Hierdurch soll englischen Übergriffen nach Skandinavien und der Ostsee vorgebeugt, unsere Erzbasis in Schweden gesichert und für Kriegsmarine und Luftwaffe die Ausgangsstellung gegen England erweitert werden.

Kriegsmarine und Luftwaffe fällt im Rahmen der gegebenen Möglichkeit die Sicherung des Unternehmens gegen das Eingreifen englischer See- und Luftstreitkräfte zu.

Die für "Fall Weserübung" einzusetzenden Kräfte im Hinblick auf unsere militärpolitische Stärke gegenüber den nordischen Staaten so schwach als möglich gehalten. Ihre zahlenmässige Schwäche muss durch kühnes Handeln und überraschende Durchführung ausgeglichen werden.

Grundsätzlich ist anzustreben, der Unternehmung den Charakter einer **f r i e d l i c h e n** Besetzung zu geben, die den bewaffneten Schutz der Neutralität der nordischen Staaten zum Ziel hat. Entsprechende Forderungen werden mit Beginn der Besetzung den Regierungen übermittelt werden. Flotten- und Luftdemonstrationen werden erforderlichenfalls den nötigen Nachdruck geben.

Trotzdem auftretender Widerstand ist unter Einsatz aller militärischen Mittel zu brechen."

Danmarks besættelse ("Weserübung Süd", Gruppe XXXI) omtales således: "Überraschende Besetzung von Jütland und Fühnen, anschliessend Besetzung von Seeland.

Hierzu ist unter Sicherung der wichtigsten Punkte möglichst schnell bis Skagen und bis zur Ostküste von Fühnen durchzustossen. In Seeland sind als Ausgangsstellungen für die spätere Besetzung frühzeitig Stützpunkte in Besitz zu nehmen.

Die Kriegsmarine stellt Kräfte zur Sicherung der Verbindung Nyborg-Korsør und zur raschen Besitznahme der Kleinen-Belt-Brücke, nötigenfalls auch zu Truppenlandungen, zur Verfügung. Sie bereitet ferner die Küstenverteidigung vor.

Von der Luftwaffe sind Fliegerverbände in erster Linie Demonstrationszwecken und für Flugblattabwurf vorzusehen. Die Ausnutzung der dänischen Bodenorganisation sowie die Luftverteidigung sind sicherzustellen."

"Weisung"en afsluttedes med understregning af, at planlægningen af aktionen skulle tilfredsstille kravet om mindst muligt tidsrum mellem befalingsudgivelse for "Fall Weserübung" og gennemførelse. Som dæknavn for aktionsdag & tidspunkt fastsattes: Wesertag og Weserzeit.

Den 3.marts fastslog Hitler, at Weserübung skulle gennemføres forud for offensiven i Vest, men at der skulle være kun få dage imellem. Den 5. marts gik War-Council på Churchills forslag ind for at udruste tre allierede divisioner, der over Narvik skulle transiteres til Finland, og samtidig at sikre sig baser i Norge, men den britiske regering tøvede. Samtidig med en voldsom pressekampagne i Frankrig og England, der angreb Norges svigten i "Aitmark"-affæren, øgedes det allierede pres på Norge og Sverige for at opnå tilladelse til gennemmarch. Tysk presse angreb samtidig såvel Norge som England. Kravene blandt de allierede om oprettelse af baser på den norske kyst for at skabe en ny front og samtidig afskære malmtransporten blev stadig mere realitetsbetonet.

De allieredes diplomatiske aktivitet i Norden førte til, at Weserübung-forberedelserne i Berlin blev stadig mere presserende. Midt i marts sluttedes fred mellem Sovjetunionen og Finland, hvorefter Hitler søgte ny begrundelse for sin aktion, der måtte komme før en eventuel allieret. Den 21.marts forelå General der Flieger, v.Kaupisch's, operationsbefaling for "Weserübung Süd"(Danmark) vedrørende Gruppe XXXI, for hvilken Kaupisch var kommanderende general, der bl.a. indeholdt flg.:

" ... Das Unternehmen beginnt überfallartig. ... Die verst.198 Inf. Div. besetzt Seeland ... landen zur "Weserzeit". - In Kopenhagen: 1 verst. Batl. ..., der Forderungen des deutschen Gesandten besonders Nachdruck zu geben. ... Zur Besetzung von Jütland A) verst. 170.Inf.Div. über Flensburg ... B) verst. 11.Schtz.-Brigade über Padborg-Renz ... Grenzüberschreitung zur Weserzeit am mindestens 7 Stellen .. Es ist für das Unternehmen Weserübung Nord von entscheidender Bedeutung, am W-Tag Aalborg zu erreichen und den wichtigen Luftstützpunkt Aalborg spätestens vom Morgen des W + 1 Tag ab durch Flak zu sichern. ... Ich befinde mich ab Wesertag ÷ 3 im Hamburg, ab Wesertag nachts un Flensburg."

Efter at Quislings forbindelsesmand i Berlin den 26.marts havde meldt, at allieret aktion imod Norge kunne ventes når som helst, fastsattes tidspunktet for "Weserübung" til 9. eller 10.april og vestoffensiven til 4-5 dage senere. 1.april gennemgik Falkenhorst i Hitlers nærværelse operationsplanen med sine underførere, og først da orienteredes udenrigsminister von Ribbentrop om den fuldførte planlægning.

Den 28.marts besluttede de allierede at udlægge miner i norsk territorialfarvand. Udførelsen af denne plan den 8.april udløste således ikke som siden påstået fra tysk side "Weserübung". I øvrigt udviklede de allierede tre invasionsplaner med landgang bl.a. ved Narvik, Bergen og Trondheim. Den 7.april påbegyndtes indskibningen af de allierede tropper i engelske havne, og den 8.april meddelte England i en note Norge, at man for at afskære fjendens transporter af malm (det drejede sig årlig om ca. 8 mill. tons) havde indledt udlægning af miner flere steder bl.a. i Vestfjorden, indsejlingen til Narvik.

En forudsætning for heldig gennemførelse af "Weserübung" var et nøje koordineret samarbejde mellem den tyske hær, marine og luftvåben. Operationen stillede et overordentlig stort tonnagebehov og forudsatte, at den overraskende indledtes på samme tidspunkt fra Flensburg til Narvik - hvilket næsten fuldt ud lykkedes. Dette krævede, at de talrige krigs- og handelsskibe afgik fra nordtyske havne på forskellige tidspunkter i perioden : 3.april kl.0400 - 9.april kl.1200, et imponerende planlægningsarbejde, der udnyttede Tysklands maritime transportkapacitet til det yderste.

De til rådighed for "Weserübung"s gennemførelse stillede hærstyrker omfattede mod Norge (Gruppe XXI): To bjergdivisioner og fem infanteridivisioner samt korpstropper. Styrken mod Danmark - Hüheres Kommando XXXI - omfattende to infanteridivisioner (170. og 198.), en skyttebrigade (11.), en panserafdeling og tre maskingeværbataljoner m.v.

Marinens plan opererede med tre skibsgrupper: Ausfuhr-Staffel, Kriegsschiff-Staffel og Seetransport-Staffel.

Ausfuhrgruppen skulle varetage transporten af materiel og skulle bringe dette "getarnt" ind i de norske havne, således at det var på plads, når de øvrige gruppers enheder indtraf; gruppen omfattede syv handelsskibe (ialt 50.000 BRT), der afgik fra Hamburg på tre forskellige tidspunkter efter bestemmelsesstedet. Krigsskibsgruppen medførte tropper og lettere udrustning i et meget stort omfang; den omfattede to slagskibe, 7 krydsere, 14 torpedojagere, 7 torpedobåde, 28 ubåde og talrige småfartøjer, der løb ud fra Wesermünde, Cuxhaven, Wilhelmshaven, Kiel og Swinemünde på seks forskellige tidspunkter. Søtransportgruppen transporterede tropper, heste, tungs materiel og forsyninger; den omfattede 26 større fragtskibe og 8 tankbåde (ialt 150.000 BRT), der fra syv forskellige havne, på ni forskellige tidspunkter, skulle afgå mod seks forskellige destinationer.

Den betydelige flyverstyrke, som indgik i "Weserübung", dannedes af X Flieger-Korps med 10 "Geschwadern", 8 lufttransportgrupper, tre flakafdelinger og en faldskærmsbataljon - ialt 500 kampmaskiner og 500 transportmaskiner. -

Den 1.april havde Hitler fastsat "Wesertag" til 9.april og "Weserzeit" til kl.0515, tysk sommertid. Slagflåden - omfattende slagskibene "Gneisenau" og "Scharnhorst", den svære krydser "Admiral Hipper" og 14 torpedojagere under flyverdækning - stod 7.april kl.0510 ud fra Elbmundingen for i Nordatlanten at dække operationen. Samme dag var flertallet af ubådene på plads i Skagerak. "Weserübung-Süd" forløb, som det fremgår af Bilag 1, og den 9.april aften meldte "Gruppe XXXI": Die Besetzung Dänemarks ist am 9.4. planmässig vollzogen." --

V. VED GRÆNSEN 9.APRIL

Søgaardstyrkens kamp.

Styrkerne ved grænsen omfattede foruden tre rekrutkompagnier i Sønderborg en lignende styrke i Haderslev, Fodfolkspionerkommandoets Befalingsmandsskoler + et beredskabskompagni i Tønder og 4.Bataljon + et afværgekompagni omkring Søgaard. Desuden stod ved Løgumkloster og ved Rødekro hvert sted et luftværnsbatteri af 14.Artilleriafdeling.

Styrkerne ved Søgaard omfattede fire kompagnier af 4.Bataljon (oberstløjtnant S.E.Clausen) og 2. Fodfolkspionerbataljons afværgekompagni, ialt ca. 650 mand, hvoraf halvdelen med 6 måneders uddannelse eller derunder. Chefen for fodfolkspionerbataljonen (oberstløjtnant P.Hintz) var kommandant på Søgaard, 4.Bataljons 2. og 3.Kompagni var indkvarteret i Kværns og Klipleve. Ialt omfattede Søgaardstyrken ku 16 delinger, hvoraf 4.Kompagnier og afværgekompagniets delinger hver havde to 20mm maskinkanongrupper og to trefodsgrupper.

Efter forskellige alvorlige meldinger i løbet af formiddagen den 8. april modtoges kl.1330 ordre om alarmeredskab og befaling til ved fjendtlig grænseoverskridelse at optage kampen i nærmere fastsatte stillinger, hvis besættelse var indøvet. Disse stillinger havde man ikke måttet forstærke ved gravning og spærringer.

I de første morgentimer den 9.april var situationen ved grænsen tilsyneladende rolig, men kl.0330 meldtes fra Generalstabens efterretningssektion ved grænsen om stærk motorlarm på strækningen fra Rends til Aven-toft. Kl.0425 meldte efterretningssektionen, at tyske styrker kl.0415 havde overskredet grænsen ved Kruså, og næsten samtidig meldtes om tysk landgang i Middelfart, Assens, Nyborg og Korsør.

Alarmeredskabet opretholdtes natten igennem hos alle styrker ved grænsen, og telefonen til grænsegendarmeriet blev hyppigt afprøvet. Under en prøve fra Søgaard den 9.april kl.0415 blev Krusåovergangen besat af tyske styrker, hvilket lige netop meldtes, inden telefonforbindelsen blev afbrudt.

Om Grænsegendarmeriets optræden ved evt. kamphandlinger ved grænsen havde finansministeren - imod Generalkommandoens protest - den 8.april bestemt, at det ikke måtte benytte sine våben. Gendarmeriets meldetjeneste var sat godt i system, således at der det sidste døgn før grænseoverskridelsen kom en række meldinger til garnisonerne i Tønder, Sønderborg og Søgaard om aktivitet syd for grænsen. Sent på natten 8.-9.april konstateredes aktivitet syd for grænseovergangene ved Aven-toft, Sød, Pebersmark, Padborg og Kruså.

Ved Padborgovergangen blev tre grænsegendarm- overgendarmene Birk, Albertsen og Hansen et par minutter over fire skudt ned af civilklædte "Abwehr-folk", da de råbte dem an.

Kl.0417 alarmeredes styrkerne om Søgaard og rykkede kl.0435 ud til besættelse af de rekognoscerede stillinger; disse og deres styrker fremgår af bilag 2. 1.Kompagni stod med 115 mand om Korskro-Bredevad, 3.Kompagni i Gaardeby, Perbøl, Oksekær, Vilsbæk og Klipleve med 130 mand. Styrkerne var i øvrigt således: Lundtoftbjerg 50 mand, Kvær - 68 mand, Hokkerup - 34 mand, Rønshoved 28 mand og i Bjærgskov 120 mand som bataljonsreserver. Fægtningen udspandt sig således:

Korskro-Bredevad.

Få minutter efter at styrken ved Bredevad var nået på plads kl.0630 dukkede tyske panservogne og motorcyklister op ca.300 m syd for stillingen. Maskinkanonerne åbnede ild, og den forreste panservogn blev ramt. Herefter angreb afsiddet infanteri støttet af tre andre panservogne, hvoraf de to forreste sattes ud af spillet. Skydningen var livlig, og der var faldne og sårede på begge sider.

Imidlertid var styrken mod Korskro standset i Rabsted, der besattes kl.0645. Da man af to fangne tyske motorordonnanser fik at vide, at en panserafdeling var på vej fra Korskro, og erfarede, at Bredevad var besat af tyskerne, gik styrken af biveje til Hellevad, hvor det viste sig, at fjendtlighederne var indstillet.

Kl.0715 rykkede en større motoriseret tysk kolonne fra Tingleve mod Bredevad og afskar styrken her fra at gå tilbage, hvorefter den afvæbnedes. Af 1.Kompagni faldt menig Poul Søgaard og Peder Jørgen Andersen; sårede blev Sergent J.Løvgreen, korporal B.A.Larsen og de menige P.Jesperesen, N.E.Bak og C.J.Hansen.

Gaardeby, Perbøl, Oksekær, Vilsbæk og Klipleve.

Alle styrker undtagen cykliststyrken til Gaardeby nåede stillingerne; kun denne deling og halvdelingen af afværgekompagniet kom i kamp, hvilket skete omkring Gaardeby med en mindre, tysk panservognsstyrke. I tiden omkring kl.6 hørtes ved hovedvej 10 skydning, der stadig trak nordover. Da kompagniet efter rekognoscering blev klar over, at en stor tysk motorkolonne rykkede frem af hovedvejen, besluttede det, for ikke at blive omgået at gå tilbage af Oksevejen mod Røde Kro.

Under tilbagegangen ad Oksevejen nedkastedes flyveblade fra lavtgående fly, og da en udsendt befalingsmand meldte, at kampen var indstillet, standsede styrkerne ved Nybøl gård.

Lundtoftbjerg.

Kun afværgeafdelingen nåede frem til stillingerne, hvor etablering af vejspærring påbegyndtes. Inden fuldførelsen heraf dukkede kl.0450 en motorkolonne på ca.15 køretøjer, panservogne og motorcyklister, op ca.700 m syd for stillingen. Den ene maskinkanon åbnede straks ilden, og der udspandt sig en heftig kamp, hvorunder to tyske panservogne sattes ud af spillet, og de fremrykkende skytter toges under virksom ild af et tredogsgevær. Under fægtningen blev gården ved Lundtoftbjerg skudt i brand, og rogen hæmmede i nogen grad fjendens træfsikkerhed.

Noget over kl.5 satte tyskerne et større angreb støttet af terrængående køretøjer an på begge sider af hovedvejen, hvorfor afværgedelingen besluttede at gå tilbage mod Aabenraa; det hastige opbrud, skete under stærk ild, men lykkedes.

Cyklistdelingen var imidlertid fra Klipleve nord om søen kørt over Søgaard og mod syd, herunder mødte denne deling den fra Lundtoftbjerg tilbagegående afværgedeling, og cyklistdelingens rekylgeværgrupper sattes i stilling ved viadukten $1\frac{1}{2}$ km nord for Lundtoftbjerg. Straks herefter fortsatte den fjendtlige fremrykning over Lundtoftbjerg, hvorfor en springvis tilbagegang beordredes; herunder blev grupperne beskyttet af såvel lavtgående fly som de fremrykkende panservogne, og ilden besvaredes. Under tyskernes fortsatte fremrykning blev den forreste cyklistgruppe taget til fange, medens delingsføreren og de to grupper undslap. Her faldt menig Karl Gunnar Jørgensen og menig H.Hansen såredes.

Kværs.

To cyklistdelinger af 2.Kompagni var kl.0505 i stilling syd om Kværs og havde begyndt gravning. Kort efter hørtes skydning fra Lundtoftbjerg, og delingerne blev beskyttet af tyske fly, men havde ingen fjender over for sig. Ved 8-tiden viste tyske panservogne sig i styrkens ryg på vejen fra Søgaard, hvorfor stillingerne blev forladt, og delingerne afvæbnedes kort efter i Kværs.

Hokkerup-Rønshoved.

Begge steder var en halv cyklistdeling og en halv afværgedeling på plads i stillingerne kl.0510 og kl.0520. Ved vejgaflen syd for Hokkerup etableredes en nødtørftig udbygget vejspærring, og styrken blev kl.0520 angrebet af panservogne og motorcyklister, mod hvilke maskinkanonen straks åbnede ild med det resultat, at de tre forreste panservogne blev ramt. Tyskerne sad herefter af og angreb stillingen fra Kelstrup Skov syd for hovedvejen. Angrebet blev støttet af en 37 mm maskinkanon, der dog hurtigt blev bragt til tavshed med træffere i selve kanonen.

Kl. 0615 var den tyske styrke på ca.100 mand trængt om i ryggen på halvdelingerne, hvorefter delingsføreren - da nærkampen var indledet - besluttede at opgive modstanden. Under hele fægtningen ved Hokkerup havde tyske fly gentagne gange beskyttet halvdelingerne fra lav højde.

Halvdelingerne ved Rønshoved, der under fremrykningen var blevet beskyttet af tyske fly, blev ikke angrebet, og da det noget efter kl.6 konstateredes, at fjenden havde nedkæmpet Hokkerup-styrken, rykkede styrken mod Sønderborg, der blev nået kl.1015. Under denne fægtning faldt sergent C.H.Vous og menig J.Jørgensen, sekondløjtnant A.Olsen, menig B.I.Jensen og L.O.M.K.Jepsen såredes.

Bjærgskov.

Bataljonreserven under bataljonschefens kommando omfattede en deling af 1.Kompagni og en af 2.Kompagni samt en deling af 4.Kompagni (motorcyklistdeling med to maskinkanon- og to trefodsgrupper). Omkring kl.5 var styrkerne i stilling med delingerne af 1. og 4.Kompagni i skovens sydkant, maskinkanonerne dog noget længere nordpå.

Kl.0630 observeredes tyske panservogne i vejsvinget 300 m syd for skovkanten, hvorfor de forreste grupper efter ordre gik kæmpende tilbage til maskinkanonerne, der tog de fremrykkende panservogne under ild. Den ene af maskinkanonerne fortsatte ilden, indtil skytten - menig Bjarne Christian Poulsen - faldt, og kanonen kørtes over af en tysk panservogn. En fjendtlig panservogn beskadigedes, medens delingerne spredtes under kamp i skoven, hvor de blev omgået af tyske kamp- og panservogne 1). De splittede grupper afvæbnedes efterhånden. Her faldt den nævnte menig Poulsen og de menige M.L.Andersen, J.C.Fredensborg og B.Jørgensen samt sygepasser H.Finseth såredes.

Sdr.Hostrup-Aabenraa.

Bataljonreservens deling af 2.Kompagni, der indledningsvis havde været i flyverskjul i Bjærgskovs nordlige del, beordredes kl.0540 af bataljonschefen til en stilling i sydkant Stubbæk Skov (4 km syd for Aabenraa); afværgedelingen fra Lundtoftbjerg beordredes til sydkant Aabenraa.

Ved Sdr.Hostrup blev cyklistdelingen angrebet af lavtgående tyske fly, hvor en mand faldt - menig Frode Peter Kristian Nielsen - og flere såredes, nemlig korporal H.Mathiesen og de menige E.Hindsgaul og J.M.Vestergaard. Kort efter ankomsten til Stubbæk Skov blev delingen udsat for stærk automatisk ild fra syd og fra Hostrup Skov; ilden besvaredes, men da fjenden øjensynlig forberedte angreb, gik delingen tilbage nordpå gennem Aabenraa.

Afværgedelingen gik i stilling ved vejstjernen i Aabenraas sydkant, og kort efter dukkede en tysk kolonne op ca.15 køretøjer op på hovedvejen, denne gang med kampvogne i spidsen. Delingen åbnede straks ilden, der besvaredes kraftigt; tyskernes forreste kampvogn sattes ud af spillet ved flere træffere, og også andre fjendtlige køretøjer ramtes.

Kl.0645 blev kampen afbrudt, idet grupperne under maskingeværild gik tilbage gennem Aabenraa ad forskellige veje og samledes ved Knivsbjerg. Herfra fortsatte bataljonschefen med de to delinger til Haderslev, hvor afværgedelingen påny gik i stilling i byens nordkant for at dække adgangsvejene til kasernen. Da tyske kampvogne kort efter viste sig, var ildåbning dog ikke mulig på grund af civil sammenstimlen. Her som andetsteds var det ikke gået op for befolkningen, at vore soldater var i kamp.

Andre fægtninger i Sønderjylland.

I Tønder var Fodfolkspionerkommandoets Befalingsmandsskoler indkvarteret på kasernen, hvor der også lå et fodfolkspionerkompagni af beredskabsstyrken. Skolerne var formeret i en panserværnsafdeling (to 20 mm maskinkanon-grupper og en trefodsgruppe) og et cyklisthold (fire rekylgeværgrupper).

Garnisonen alarmeredes kl.0430 og var 10 minutter senere klar til afmarch. På dette tidspunkt holdt tyske panservogne allerede foran kaserens sydport, men det lykkedes skolerne og kompagniet uantastet at slippe

1) De tyske kampvogne, der ved 4½-tiden var udladet på Flensborg station, var nu nået frem.

bort af en bagport. Skolerne rykkede gennem terrænet nordpå langs hovedvejen mod Bredebro og kompagniet af vejen over Tyvse mod Løgumkloster.

Halvdelen af skolernes styrke med den ene maskinkanon gjorde et første stop i sydkant Abild og forsøgte at etablere en vejspærring, men inden dette lykkedes dukkede tyske motorcyklister og panservogne op. Den forreste vogn blev bragt til standsning ved maskinkanonild, men den tyske fremrykning fortsatte under heftig automatisk ild, og snart måtte den lille styrke springe tilbage til Bredebro - jfr. bilag 4. På vejen nordpå etableredes en improviseret vejspærring der sinkede den tyske fremrykning så længe, at det lykkedes at etablere en effektiv vejspærring i Sølsted, hvor skolernes anden maskinkanon i første skud ramte den forreste tyske panservogn, der kørte i grøften; også den næste panservogn fik træffere, men kunne dog afgive ild med sin 37 mm maskinkanon. Siden afmarchen fra kasernen var skolernes små styrker stadig blevet overfløjet af en halv snes tyske fly, men da tyskerne standsedes syd for Sølsted gik tre tyske fly i lav højde til angreb med maskingeværer og bomber.

I denne uholdbare situation måtte kanon og cyklister fulgt af de tyske fly søge videre nordpå mod Bredebro. Her var etableret flere spærringer og maskinkanonen fra Abild bragt i stilling, men kort efter, at Sølstedstyrken nåede frem og var ved at gå i stilling, dukkede en tysk panservognsstyrke på flere kompagnier frem på Løgumklostervejen i styrkens ryg. Efter en kort skudveksling med tyske styrker fra såvel syd som nordøst opgaves modstanden ved 8-tiden.

Fodfolkspionerkompagniet gik tilbage udfoldet i terrænet under stadig tysk overflyvning. Kompagniets fire rekylgeværdelinger nåede uantastet Tyvse og gik i stilling. Her hørte kompagniet fra forskellige side, at fjendtlighederne var indstillet, og da fjendtlige fly stadig kredsede over terrænet, gik det i flyverskjul i Draved Skov, hvor chefen fik rygterne bekræftet. -

I Haderslev omfattede styrken tre kompagnier af 2.Regiment og et batteri af 8. Artilleriafdeling, ialt ca.400 mand, hvoraf kun et kompagni var af beredskabsstyrken, ellers var det rekrutenheder. Infanteristyrken satte sig efter at være alarmeret kl.0405 fast i byens sydkant, medens batteriet gik i stilling nord for byen. Kl.0630 modtog regimentschefen - oberst A.Hartz - der med politimesterens hjælp havde iværksat lokal mobilisering, Jyske Divisions ordre om med alle styrker - også 4.Bataljon - at gå tilbage til Vejleåstillingen, der så lidt som nogen anden "stilling" efter regeringens bestemmelse var forberedt på nogen måde. Men da oberst Hartz var bekendt med tyske fremrykninger fra Middelfart over Snoghøj og fra Tønder mod nordøst og vidste, at 4.Bataljon hårdt trængt veg ud på Aabenraa, besluttede han at tage kampen op i Haderslev. I øvrigt havde regimentschefen, da meldingen om den store tyske styrke lige syd for grænsen forelå, anmodet om at få sin beredskabsstyrke - 13.Bataljon med fire små kompagnier - flyttet fra terrænet sydvest for Vejle til garnisonen, men han fik afslag.

Lidt før kl.8 passerede resterne af 4.Bataljon spærringen, der var etableret i byens sydkant; den fjendtlige fly-aktivitet over byen blev mere intensiv, og der nedkastedes opfordringer til overgivelse. Kl.0750 nåede den tyske fremrykning ind på skudhold af den styrke af 2.Regiments kanonkompagni, der bevogtede spærringen i byens sydkant, og en af 37 mm fodfolkskanonerne ødelagde straks en tysk kampvogn, men nedkæmpedes herefter af andre kampvogne. Den tyske infanterifremrykning standsedes ca. 100 m syd for spærringen af voldsom ild fra alle våben omkring Slotsvandmøllen. Kl.0800 modtog regimentet ordre til at indstille modstanden, hvorefter parlamentærflaget vistes, og ilden ved Slotsvandmøllen hørte i løbet af en halv snes minutter op.

Mens regimentschefen var til forhandling hos den tyske divisionsgeneral ryddede de forreste tyske tropper spærringen og kørte frem mod kaserne, hvor de tyske kampvogne for en tid stoppedes i virksom ild fra kaserneens nærsikring. I Haderslev faldt kornet Frode Vesterby og de menige Oluf Arthur Hansen, Hans Christian Hansen og Niels Møller Schmidt; korporal E.Krogh og de menige I. Bonde, R.Christensen, G.P.Hansen og B.Berthelsen såredes. -

Luftværnsbatteriet ved Løgumkloster så vel som et batteri ved Esbjerg beskød omkring kl. 0515 henholdsvis to og syv tyske fly, og hvert sted nedskødes et af disse. Under forberedelse af befalet stillingsskifte blev Løgumkloster-batteriet ved 0630-tiden omringet af tyske panservogne og opgav modstand. Esbjerg-batteriet blev under påprodsning angrebet af 12 tyske jagere, hvoraf en nedskødes. Herefter afbrød tyskerne angrebet, og batteriet gennemførte sit stillingsskifte til St.Grundet. Rødekro-batteriets stillingsskifte gennemførtes uhindret.

Kampen ved grænsen krævede 11 faldne og 20 sårede. De samlede tab denne dag var: 13 faldne og 24 sårede af hæren, hvortil kom de tre myrdede grænsegendarmere.

VI. KAPITULATIONEN

København overfaldes.

Den 9.april kl.0400 observeredes fra Middelgrundsfortet ud for København to fartøjer, der nordfra styrede mod havnen. Da fartøjernes identitet ikke kunne konstateres, hejstes stopsignal, ligesom man gjorde klar til at affyre varselsskud. Men da besætningen på fortet på grund af hjemsendelser kun bestod af kabyspersonel og messegaster lykkedes det ikke at få skudt, før de omtalte skibe var passeret og gået ind til Langelinie, hvor de fortøjede og påbegyndte landsætning af tyske tropper. Det drejede sig om en lille bataljon på ca.600 mand.

Når disse skibe uden videre kunne gå ind til København, skyldtes det en række sammenfaldende uheldige omstændigheder, herunder chefskifte på Middelgrundsfortet, usikkerhed i betjening af materiellet, utilstrækkeligt beredskab på fortet sammenfaldende med regeringens utilbøjelighed til at foretage en effektiv afspærring af Københavns havns samt de tyske skibes usikre identitet. Hertil kom, at de til rådighed værende vagt- og patruljeskibe på grund af issituationen ikke kunne være på post udenfor København.

Kl.0430 telefonerede direktøren i krigsministeriet, generalmajor v. Stemann, til den kommanderende general, der boede i Kastellet og meddelte, at et tysk skib med tropper var løbet på en mine i Langelandsbæltet. Inden samtalen sluttede indløb melding om tysk landgang på Fyn, hvortil generalløjtnant Prior bemærkede: Så må vi mobilisere! Få minutter efter forlod generalen Kastellet for at køre til krigsministeriet.

I Kastellet var vagtstyrken en sergent og 10 mand, og et garnison-troopskompagni på 70 mand var indkvarteret her. Kl.0455 blev personel af Sjællandske Divisions stab alarmeret ved et brag, da tyskerne sprængte Norgesporten, og kort efter afvæbnedes vagtstyrken ved Kongeporten efter en kort skudveksling. De tyske styrker af den ved Langelinie landsatte bataljon besatte hurtigt hele Kastellet og udlagde på kirkepladsen et stort hagekorsflag for at tilkendegive for de tyske bombemaskiner, som kredsede over København, at Kastellet var i tyskernes hænder. Tyskerne indledte straks med mindre styrker fremrykning af Amaliegade og Bredgade mod Amalienborg og besatte Østerport station.

På Livgardens kaserne hørtes kl.0510 skydning i retning af Langelinie og samtidig modtog regimentet ordren fra krigsministeriet: Klar til modaktion! Vagten på Amalienborg alarmeredes straks og kl.0530 afgik en vagtforstærkning på 40 mand på motorvogne til Amalienborg. Umiddelbart efter hørtes i retning af slottet skydning, idet vagtmandskabet allerede var i ildkamp med de langs husmurene i Amaliegade fremrykkende tyskere. En gruppe af vagtforstærkningen blev straks ved ankomsten sat i stilling ved Residenspalæets hjørne mod Amaliegade en anden ved hjørnet af Bredgade; her gik senere yderligere to grupper i stilling. Tre skytter bragtes i stilling ved rytterstatuen midt på pladsen til beskydning af Amaliegade, hvor den tyske fremrykning var mere energisk end af Bredgade. Skudvekslingen var til tider særdeles livlig og her såredes garderne K. Garmer, S. Agger og J.C.C. Berthelsen.

Alarmering og våbenedlæggelse.

I alle garnisoner ud over landet og ved de spredte beredskabsstyrker gjorde man sig overalt rede til at sætte sig til modværge, da alarmen kom. Men næsten alle steder nåede man ikke at foretage videre, før modstanden afblæstes. I det følgende omtales et par steder, hvor der forefaldt særlige begivenheder.

På Værløse flyveplads, hvor Hærens Flyvertropper havde ca. 70 luftfartøjer, gav chefen - oberst C. Førsløv - efter orientering fra Generalkommandoen kl. 0510 de flyvende echelonner ordre til at afgå til mobiliseringsflyvepladserne ude i landet. Kl. 0545, da eskadrillernes materiel stod klart til start, blev flyvepladsen angrebet af 9 tyske Messerschmidt 110, der med ophold fortsatte angrebet den næste timestid. Trods meget stærk beskydning af luftværnsgeværer, lykkedes det ret hurtigt angriberne at skyde det på pladsen opstillede materiel i brand. 11 danske fly ødelagdes helt og 14 blev stærkt beskadiget. Det lykkedes et af de danske fly at starte, men det blev straks skudt ned, og såvel flyver som observatør - løjtnanterne Vilhelm Godtfredsen og Gustav Friederich Brodersen - dræbtes. Chefen for Hærens Flyvertropper gav derefter ordre til at forsvare lejren og flyvepladsen med alt til rådighed værende personel.

4. Regiment i Roskilde modtog kl. 0540 flg. telefoniske ordre fra krigsministeriet: Tyskerne har overskredet grænsen. Tysk landgang på Fyn, Sjælland og i København. Garnisonen alarmeres! Ordren udførtes straks og regimentschefen - oberst H. Bennike - besluttede at forlade Roskilde for med størst mulig styrke at gå til Nordsjælland. 11. Bataljon, der med 4. Kompagni lå på kasernen skaffede sig lastvogne i byen og afgik henad kl. 0730 over Hillerød mod Helsingør. Regimentschef med stab fulgte det første afgående kompagni, medens bataljonschefen fulgte det sidste, marcherende. Ved 10-tiden nåede regimentschefen Helsingør, og da han fik det indtryk, at Sverige også var i krig, besluttede han at føre så meget af bataljonen som muligt til Sverige, for der at kæmpe videre. Kort efter sejlede obersten med et kompagni over Sundet med en statsbanefærg; en deling fulgte siden med et opmålingsskib. Resten af bataljonen nåede ikke Helsingør, før ordren om at indstille al modstand var udgivet.

4. Regiments anden bataljon lå med sin beredskabsstyrke i kantonement i Sydsjælland, og de øvrige sjællandske regimenters beredskabsstyrker lå ligeledes i kantonementer spredt på Sjælland. Alle disse styrker alarmeredes i tiden kl. 0515-0600 og stillede sig rede til at gøre modstand overalt, de fleste steder i flyverskjul, da tyske fly var meget aktive. Gardehusarregimentets chef, oberst Alf Giersing, rykkede med regimentets beredskabsstyrke fra Østerbrogades kaserne henad kl. 6 til Hørsholm.

I Vordingborg indløb kl. 0520 melding fra Masnedøfortet, at fremmede faldskærmstropper gik ned på Masnedø, hvorefter garnisonens enheder straks

alarmeredes. Kl.0550 meldte en tysk parlamentær sig på kasernen hos chefen for 5.Regiment, oberst V.O.Harrel, der havde udgivet ordrer om fremrykning til besættelse af Masnedøbroen, og underrettede obersten om, at der i København førtes diplomatiske forhandlinger, der formentlig allerede var endt med en overenskomst mellem de to landes regeringer. Ved en opringning til krigsministeriet bekræftedes den tyske officers oplysninger.

Politikken fuldbyrdes.

Som det er fremgået af det tidligere anførte, stoleden den danske regering og den sømilitære rådgiver, viceadmiral Rechnitzer, mere på den i maj 1939 indgåede ikke-angrebspagt med Tyskland end på de fra Berlin indløbne alarmerende meldinger. Der var derfor fra søværnets side ikke truffet forberedelser til videregående forsvarsforanstaltninger, og først meldingerne om grænseoverskridelserne og den tyske landgang på Langelinie 9.april om morgenen udløste en ordre fra Søværnskommandoen kl.0520 om egentligt alarmberedskab, ledsaget af den sigende klausul: "Der må ikke skydes før nærmere ordre!" - og først da gaves ordre til armering af minespæringerne udfør København.

Foruden i København landsattes tyske styrker i Korsør, Nyborg og Middelfart uden modstand. Søværnets enheder, der natten mellem 8. og 9.april varetog deres bevogtningsopgaver i danske farvande, var ikke fra Søværnskommandoen orienteret om den foreliggende situation.

De gældende ordrer for deres optrædem lød på, at de - med mindre de blev udsat for direkte angreb, der skulle imødegås med alle til rådighed stående midler - i tilfælde af neutralitetskrænkelser skulle afgive protest og såvidt muligt indhente forholdsregler fra Søværnskommandoen. Da der ikke fandt direkte angreb sted på danske orlogsskibe, ligesom der heller ikke var skibe til stede, hvor væbnede tyske styrker blev landsat på dansk område, var der således ingen betingelser for, at cheferne kunne sætte sig til modværge, og der kan ikke rettes bebrejdelser mod de enkelte styrke- eller skibschefer.

Imidlertid var statsminister Stauning, udenrigsminister Munch, forsvarsminister Alsing Andersen, admiralerne Rechnitzer og Vedel (Søværnskommandoens stabschef) samt general Prior, på vej til møde hos kongen på Amalienborg, hvor der kort efter kl.5 fandt en rådslagning sted inden mødet med kongen. Stauning var som paralyseret, og Renthe-Fink rykkede stadig for svar på den note, der henad kl.4½ var overrakt udenrigsministeren i hans hjem. Alle - undtagen general Prior - mente, at der ikke var anden udvej, end at kapitulere. Rådslagningen foregik under indtrykket af skydningen på slotspladsen og de tyske bombemaskiners stadige kredsen over byen og slottet. General Prior mente, at kongen og regeringen burde forlade hovedstaden og slutte sig til den nærmeste bataljon i Høvelte. Admiral Vedel spurgte admiral Rechnitzer om forterne måtte skyde, men fik svaret: Nej! - Forsvarsministeren søgte at få general Prior til at bremse de igangværende fægtninger, men generalen nægtede at ændre den almindelige forholdsordre.

Lidt før kl.0530 modtog kong Christian Stauning og Munch, der kort orienterede majestæten om den foreliggende situation. Herefter blev alle kaldt ind til kongen, hvor nu også dronning Alexandrine og daværende Kronprins Frederik kom til stede. Stærkt bevæget sanktionerede majestæten den knugende beslutning om at kapitulere. Kongens adjudant standsede på kong Christians ordre kampen på slotspladsen, og lidt efter kl.6 forlod mødedeltagerne slottet. Fra kl.0625 udsendtes fra krigsministeriet ordrer til, at al modstand skulle indstilles; først kl.7 fik man dog forbindelse med Jyske Division.

Kl.0630 afholdtes ministermøde i marineministeriet, hvorunder svarnoten til Renthe-Fink udformedes. Notens vigtigste passager lød således: "Den (regeringen) har taget til efterretning, at tyske tropper ikke har betrådt dansk jord i fjendtligt øjemed, samt at den tyske rigsregering ikke har til hensigt ved sine foranstaltninger at antaste kongeriget Danmarks territoriale integritet og politiske uafhængighed hverken nu eller for fremtiden.

Efter modtagelsen af denne meddelelse har den danske regering under den givne situation besluttet sig til at ordne forholdene her i landet under hensyntagen til den stedfundne besættelse. Den nedlægger dog alvorlig protest mod denne krænkelse af Danmarks neutralitet."

Notens indhold blev grundlaget for den samarbejdspolitik, der fulgtes i de første af besættelsestidens fem år.

Senere på dagen udsendtes et opråb til det danske folk, der sluttede således: "Under disse for vort fædreland så alvorlige forhold, opfordrer jeg alle i by og på land til at vise en fuldt ud korrekt og værdig optræden, da enhver uoverlagt handling eller ytring kan have de alvorligste følger.

Gud bevare dem alle. Gud bevare Danmark.

Amalienborg, 9.april 1940.

Chr.R."

VII. EFTERSKRIFT

Efter den kamp, der tog sin begyndelse ved daggry den 9.april fremsendtes fægtningsberetninger og indberetninger fra de afdelinger, der ikke kom i kamp. Den ånd, stemning og pligtfølelse, der herskede i hæren fremgår af flg. citater:

"Jyske Division ønsker at slaa fast, at alle ved den, baade Befalingsmænd og menige, har givet fuldgyldige Udtryk for, at de var rede til at optage den ulige Kamp med Livet som Indsats. Harmen, Bitterheden og Skamfølelsen vil sikkert holde sig længe, uanset at Chefen for Generalkommandoen ved sine anerkendende Ord har fritaget Hæren helt og fuldt for Ansvar for det skete.

..... De saaredes Opførsel var beundringsværdig, ingen Klager kom over deres Læber.

..... Bataillonnen skal sluttelig fremhæve, at de danske Soldater løste de dem stillede Opgaver med beundringsværdig Iver, Ro og Uforfærdethed samt med den største Pligttrøskab - og dette, skønt hver Mand maatte være vidende om Situationens Haabløshed som Følge af den ringe Styrke, Hæren havde under Vaaben, og den totale Mangel paa Forsvarsanlæg.

..... En dyb Misstemning over, at der ikke skal gøres Modstand breder sig. Baade Befalingsmænd og Mandskab føler sig som lammet af Begivenhederne.

Mandskabet har den opfattelse, at det er forraadt af Regeringen, der i Januar havde lovet at forsvare Landet med alle til Raadighed staaende Midler." -

Begivenhederne den 9.april var et lammende slag for alt personel i Søværnet. På alle tjenestesteder viste besætningerne en mønsterværdig optræden, og alle ville have været klar til at gøre deres indsats i disse afgørende timer, hvis de havde fået lov. Som eksempel herpå kan forholdene om inspektionsskibet "Ingold" nævnes. "Ingolf" bevogtede sammen med flere mindre minefartøjer spærringen i Storebælt. Henimod kl.4 om morgenen den 9.april var "Ingolf" omgivet på alle sider af et større antal tyske orlogsfartøjer. "Ingolf"s chef besluttede i stilhed at gøre skibet

klar til kamp, og han udtalte siden, at besætningen fuldt ud forstod den alvorlige situation og viste en mønsterværdig optræden. Kl.0425 blev fra tysk side fremsat krav over for "Ingolf"s chef om desarmering af spærringen m.v.; det lykkedes ham imidlertid at trække tiden ud til kl.0630, da Søværnskommandoens ordre: "Efter Regeringens Ordre Sikringstjeneste 1. Ikke skyde!" blev modtaget. Kort efter fik "Ingolf" ordre til at desarmere minespærringerne, hvilket udførtes under besætningens tydelige tilkendegivelse af sorg og harme over den ydmygende situation.

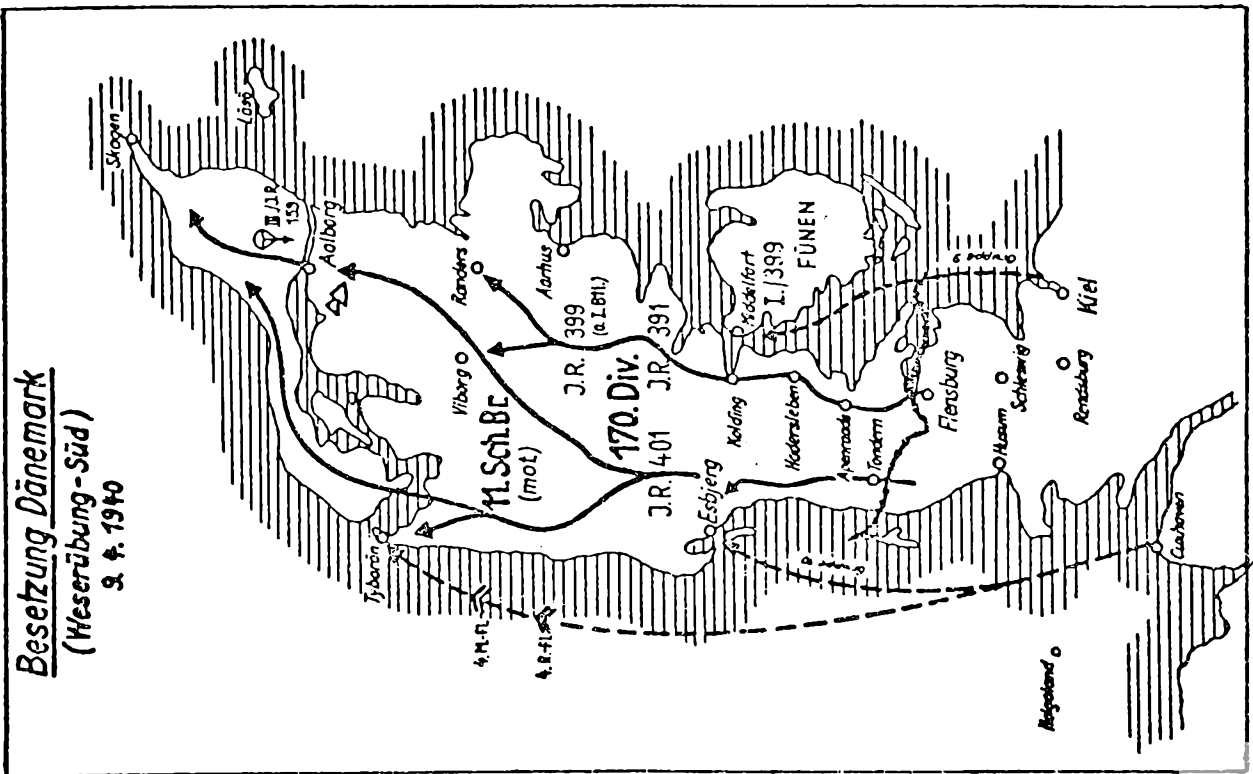
I overensstemmelse med regeringens beslutning udstedte marineministeriet den 9.april kl.0620 ordre om overgang til normal sikringstjeneste og til, at der efter kongens og regeringens ordre ikke skulle ydes modstand og at intet materiel måtte ødelægges.

Alle beredskabsstyrker blev straks hjemsendt og efter tysk krav reduceredes hærens tjenstgørende styrke af underofficerer og menige til 3300 mand. Kaserner og andre militære etablissementer blev i vid udstrækning afgivet til værnemagten; de danske styrker samledes i nogle få "rene danske" garnisoner. -

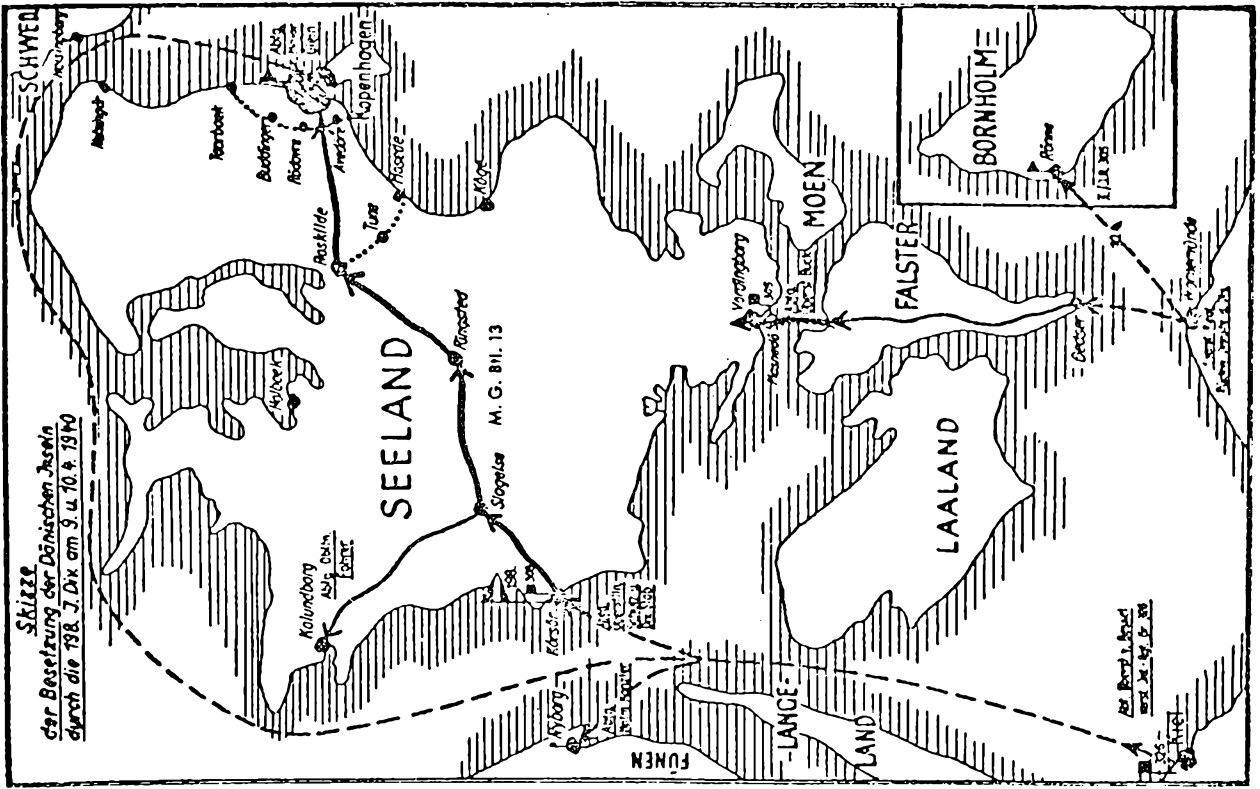
Ordlyden af den dagsbefaling, som chefen for Generalkommandoen udsendte den 12.april, og af den udtalelse i Folketinget, som dets formand, Hans Rasmussen, fremsatte den 26.april, fremgår af bilag 4.

Til slut bør det nævnes, at danske sømænd - kaptajner, officerer og mandskaber - straks den 9.april besluttede sig til i stort tal at gå til britiske og andre allierede havne for at sejle for de allierede i krigens tjeneste.

Dette forhold bidrog sammen med et dygtigt og godt arbejde udført af vore embedsmænd ude - med gesandterne i Washington og London i spidsen - meget til en mere positiv bedømmelse af Danmarks stilling, end resultatet af den af vort land førte politik straks afstedkom.

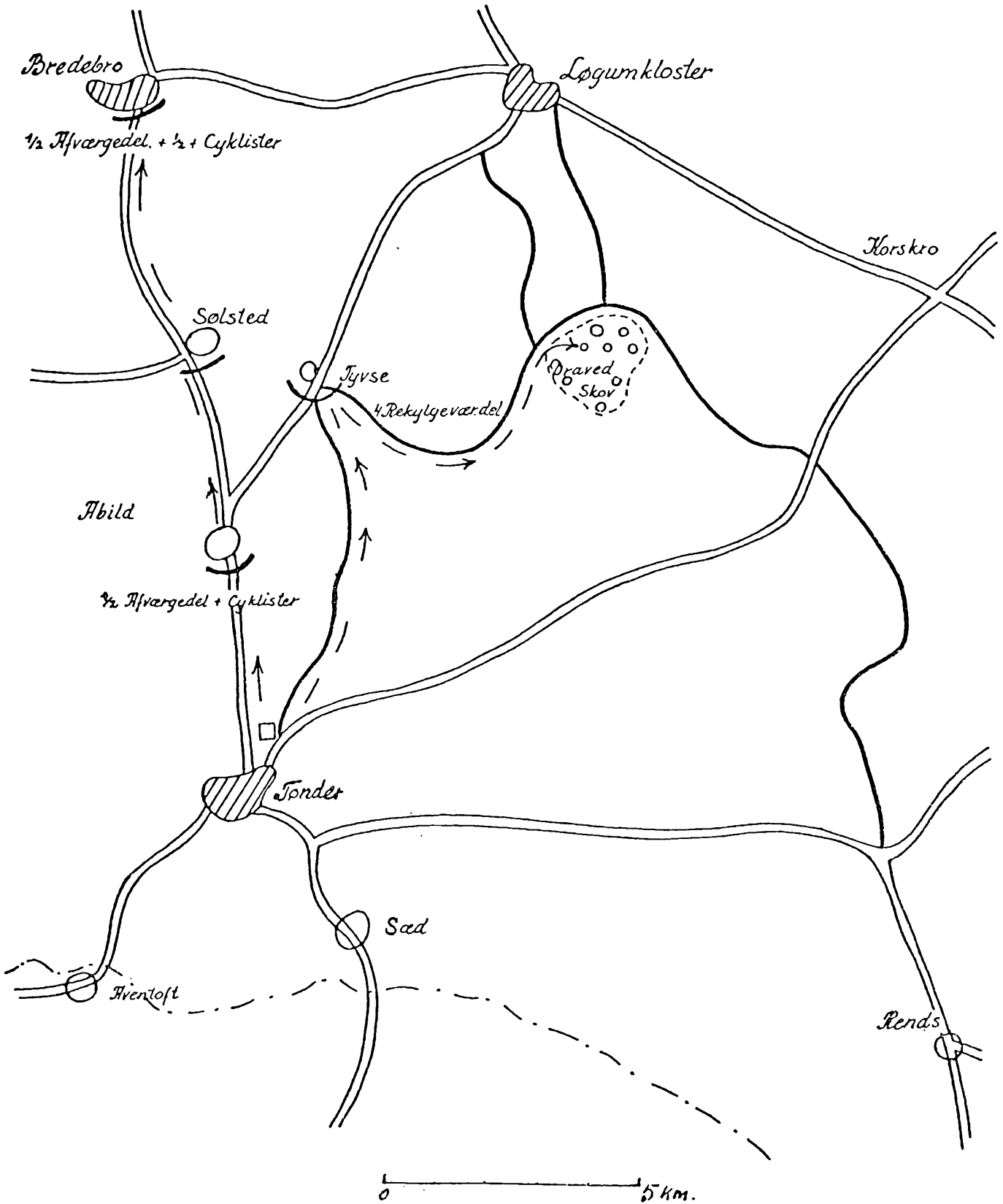

Vorstoß der versch. 170. Inf.-Division (mit Panzer-Abteilung 40 u. MG-Btl. 4) und der 11. Schützenbrigade (mit Maschinengewehrbaillon 14) in Jütland. Nach Unterlagen des Wehrmachtführungsstabes.

Nach einer dem Bericht der 198. Infanterie-Division (Generalmajor Roettig) beigefügten Skizze vom April 1940.

Tønderstyrkens tilbagegang

DAGSBEFALING 12.APRIL 1940

Til Befalingsmænd og Mandskab ved Hærens Afdelinger m.fl.

Jeg udtaler herved overfor Hærens Afdelinger min dybeste Tak og uforbeholdne Anerkendelse for Deres Holdning og hele Forhold under de sidste Dages Begivenheder.

Jeg ønsker at fremhæve, at ingen indenfor Hærens Rækker har svigtet sin Pligt mod Konge og Fædreland. Enhver Befaling er efterkommet, i flere Tilfælde med Livet som Indsats.

Jeg føler mig overbevist om, at enhver dansk Mand og Kvinde vil forstaa at vurdere den Loyalitet, hvormed I paa Regeringens Bud under vanskelige Forhold har ydet Modstand og derefter indstillet Kampen, da dette blev krævet.

I kan alle som een med oprejst Pande se enhver i Øjnene i Bevidstheden om at have gjort jeres Pligt.

De Ofre i Blod, der er ydet, har ikke været forgæves. De har vist for alle, at den enkelte var rede til at ofre alt for sit Land, og at Afdelingerne har gjort deres Pligt som gode danske Afdelinger.

I Mindet om disse danske Soldater, hvem det blev forundt at ofre Livet for Konge og Folk, vil vi sætte vor Lid til en lysere Fremtid.

W.W.Prior.

Folketingsformand Hans Rasmussens

UDTALELSE I FOLKETINGET

26 APRIL 1940

"Da vi i Dagene efter den 9.april erfarede om de Ofre af Liv, som denne Dag var bragt af vore danske Soldater, stemtes Sindene til dyb Alvor over hele vort Land. Vi blev alle stille en Stund, Tankerne gik til hver af de faldne, til den Plet, hvor Døden indhentede dem. Vi gjorde os Forestillinger om deres sidste Stund, og Spørgsmålet rejste sig hos os: Hvad skylder vi Eder for denne dyre Indsats, I satte i Vove?. I deltog jo i Kampen paa vort Folks Vegne. Alle staar vi derfor i dyb Gæld til Eder.

I vore Tanker hejste vi stilfærdig vort smukke nationale Flag paa halv Stang til Ære for vore døde, unge Landsmænd.

Om den danske Soldats Mod og Pligtfølelse var der ingen Grund til at nære Tvivl. Jeg har med varm Følelse læst om den Deling af et Kompagni fra Sønderborg, som den 9.april fik til Opgave at afgive Patrouille paa 2 Gange 2 Mand, der skulde ud paa en Post, hvorfra maaske ingen vilde vende tilbage. Da Kaptajnen spurgte, hvem der vilde melde sig frivilligt, sprang alle 24 Mand frem. Dette Svar var tydeligt og klart. Ingen holdt sig tilbage. Hver eneste Mand var parat.

Paa tilsvarende Vis vilde det sikkert ogsaa være gaet med enhver anden Afdeling indenfor vor Neutralitetsværn. Det er et Vidnesbyrd om Aanden i den danske Hær, hvor Forholdet mellem Soldater af alle Grader er godt, som det ogsaa bør være. Til denne Hær hørte 9.april Dagens Faldne. De opfyldte villigt den Pligt, der var lagt paa dem. Vi er stolte over, at de hørte til vor Nation.

Folketinget bringer de faldne Fædrelandets dybeste Tak, og vi lover, at deres Minde vil blive holdt højt i Ære af hele det danske Folk.

9.April og dens Ofre vil ikke kunne glemmes."

Litteraturhenvisninger.

Afsnit I.

- Erik Bach m.fl.: Storpolitik siden 1933. (Danmarks Radios Grundbøger) - 1949.
- Nic.M.Blædel : Forbrydelse og Dumhed. - 1963.
- Allan Bullock : Hitler, tyrannen og tyranniet. - 1958.
- Hartvig Frisch : Pest over Europa. - 1951.
- William Shirer : Det tredje Riges Storhed og Fald. - 1961/62.

Afsnit II.

- Vilh. la Cour : Danmarks Historie 1900-1945. - 1950.
- Aage Friis m.fl: Schultz Danmarkshistorie; bind VI. - 1943.

Afsnit III.

- Kirschhoff m.fl: Besættelsestidens Historie. (Danmarks Radios Grundbøger), - 1965
- F.H.Kjølsen : Optakten til den 9.April. - 1945.
- Helge Knudsen : Advarslen om 9.april. - 1964.

Afsnit IV.

- Den parlamentariske Kommissions Betænkning; bind XII. - 1951.
- Walther Hubatsch: "Weserübung"; udg. af Arbeitskreis für Wehrforschung in Stuttgart. - Göttingen 1960.

Afsnit V.

- A.Hartz : Og således måtte det gå. - 1945.
- P.A.F.Norup : Hæren der ikke måtte kæmpe. - 1945.
- Arne Stevns : 9.April, skildret i breve fra danske soldater. - 1945.

Afsnit VI.

- Barfod og Kruchow: Danmark under 2.verdenskrig; 1.bind. - 1964.
- Vilh.la Cour m.fl: Danmark under Besættelsen; 1.bind., 1. kap. - 1945.
- Bjørn Svensson : Fuld besked om 9.april. - 1946.